

**ЛАБОРАТОРІЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ
ПРОГРАМА СПРИЯННЯ ПАРЛАМЕНТУ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТУ ІНДІАНИ США**

**СВІТОВА ПРАКТИКА ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД
ВИКОРИСТАННЯ МЕХАНІЗМУ
ПАРЛАМЕНТСЬКИХ СЛУХАНЬ
ТА СЛУХАНЬ У КОМІТЕТАХ
ЯК ІНСТРУМЕНТУ КОНТРОЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ПАРЛАМЕНТУ**

Частина 1.

Інформаційно-аналітичне дослідження

КИЇВ – 2004

З М І С Т

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СЛУХАНЬ В УКРАЇНІ	6
Загальна характеристика нормативно-правової основи проведення слухань в Україні	
Загальна інформація про парламентські слухання в Україні	
Проблеми правового регулювання організації та проведення парламентських та комітетських слухань в Україні	
<i>Додаток 1. Витяги з нормативно правових актів, які регламентують процедуру організації та проведення парламентських слухань та слухань у комітетах Верховної Ради України</i>	
<i>Додаток 2. Суть пропозиції щодо регулювання процедури проведення слухань у проектах законів про Регламент Верховної Ради України, які перебувають на розгляді у Верховній Раді України IV скликання</i>	
<i>Додаток 3. Перелік парламентських слухань проведених у Верховній Раді України другого-четвертого скликань</i>	
РОЗДІЛ 2. ПАРЛАМЕНТСЬКІ СЛУХАННЯ І СЛУХАННЯ В КОМІТЕТАХ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	36
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ УЧАСНИКІВ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ СЛУХАНЬ В УКРАЇНІ (1995 – 2004 рр.)	46
Парламентські слухання, присвячені стану освіти в Україні	
Парламентські слухання з питань молодіжної політики	
Парламентські слухання з проблем зовнішньої політики	
Парламентські слухання з проблем економічного розвитку	
Парламентські слухання з проблем аграрного сектора економіки	
Парламентські слухання з фінансових питань	
Парламентські слухання з проблем ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи	
Парламентські слухання з проблем охорони здоров'я населення	
Парламентські слухання з проблем місцевого самоврядування та регіональної політики	
Парламентські слухання з проблем національної безпеки	
Парламентські слухання з окремих соціальних проблем	
Парламентські слухання, присвячені правам людини	
Парламентські слухання, присвячені інформаційній політиці та забезпеченню свободи слова	
Парламентські слухання, присвячені питанням гуманітарної політики	
Парламентські слухання з проблем енергетики	
Парламентські слухання з проблем екології	
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	169

ВСТУП

У теорії конституційного права існує декілька визначень інституту парламентських та комітетських слухань. По-перше, у найбільш широкому розумінні слухання можна розглядати як форму роботи будь-якого комітету та парламенту в цілому, змістом якої є заслуховування позицій доповідачів, зацікавлених сторін щодо питань, віднесених до компетенції відповідно комітетів або парламенту, визначення найбільш оптимального підходу до врегулювання тієї чи іншої проблеми і прийняття рішення. У більш вузькому розумінні слухання слід розглядати як особливу форму роботи парламенту або комітету (спеціальної або слідчої комісії), для якої характерними є специфіка кола учасників, мети, місця проведення, оформлення та оприлюднення результатів тощо, і яка в нормативно-правових актах, які регламентують порядок здійснення відповідними органами своїх повноважень визначається саме як „слухання”. У цьому контексті варто відзначити, що слухання як специфічна парламентська процедура є більш характерною для комітетів, які здійснюють основний масив роботи з підготовки законопроектів для розгляду в стінах парламенту, проводять розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес. Для парламенту в цілому процедура слухань (як специфічної процедури) не є характерною.

Види слухань

Залежно від кола питань, які є предметом розгляду на слуханнях можна виділити два їх види: **парламентські та комітетські**. Предметом розгляду (тематикою) парламентських слухань є питання, врегулювання яких віднесено до компетенції парламенту, або будь-які питання, які можуть бути одночасно віднесені до компетенції декількох комітетів; предметом розгляду комітетських слухань (слухань у спеціальних комітетах, комітетах з розслідування) є лише питання, віднесені до компетенції відповідного комітету (спеціального комітету, комітету з розслідування).

За критерієм мети проведення слухань останні можна поділити можна виділити **інформаційні, законодавчі, контрольні і слідчі слухання**. Цілком очевидно що такий критерій класифікації слухань є досить умовним. Адже метою будь-якого слухання є отримання необхідної інформації та її поширення; відповідно кожне зі слухань по своїй суті є „інформаційним”. Аналогічно, оскільки будь-яке слухання передбачає проведення аналізу державної політики й, відповідно діяльності Уряду в сфері її реалізації, правозастосування тощо, то будь-яке слухання в більшій або меншій мірі можна вважати „контрольним”. З огляду на зазначене, критерієм поділу слухань за вищезазначеною ознакою є превалювання відповідної мети. Так, головним завданням **інформаційних слухань** є збір та аналіз інформації щодо певної проблеми та шляхів її врегулювання, виявлення найбільш оптимальних механізмів вирішення відповідної проблеми, з'ясування позицій суб'єктів, які репрезентують суспільство. Головним завданням **контрольних слухань** є оцінка ефективності роботи Уряду в тій чи іншій сфері (такі слухання можуть передбачати, зокрема, здійснення контролю за виконанням чинних нормативно-правових актів – Конституції, законів, інших нормативно-правових актів парламенту, за відповідністю актів Уряду актам вищої юридичної сили; дослідження ефективності роботи Уряду та системи органів виконавчої влади в цілому, окремих посадових осіб, здійснення контролю за формуванням і виконанням Державного бюджету в частині; прикладом таких слухань є слухання за порядком денним “Діяльність органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації законодавства у сфері молодіжної політики” (21 червня 1999 року), “Про виконання законодавства щодо розвитку загальної середньої освіти в Україні” (16 жовтня 2002 року). Слухання в слідчих комісіях (комітетах з розслідування) мають на меті встановлення наявності в діях підконтрольних парламенту суб'єктів (наприклад, членів

уряду) ознак злочинів або інших діянь, які можуть бути підставою для політичної (винесення вотуму недовіри) або юридичної відповідальності, або ж дослідження питань, які становлять суспільний інтерес. Предметом обговорення на **законодавчих слуханнях** є концептуальні положення законопроектів, які перебувають на розгляді відповідних комітетів (в Україні проводилось декілька слухань законодавчого характеру за порядком денним “Про проект Основ законодавства України про соціальне страхування” (08 квітня 1996 року) та “Про зміни і доповнення до Земельного Кодексу України” (21 травня 1996 року).

За рівнем публічності слухань останні можна класифікувати **на відкриті та закриті**. Одним з головних принципів проведення слухань є їх публічність, тобто, по-перше, забезпечення участі в слуханнях всіх бажаючих взяти в них участь; по-друге, оприлюднення порядку денного слухань, висвітлення ходу їх проведення в ЗМІ, оприлюднення результатів та забезпечення відкритого доступу до матеріалів слухань (роздаткових матеріалів, стенограм, рекомендацій тощо). Закриті слухання проводяться в закритому режимі лише тоді, коли обговорювані питання віднесені Законом до інформації з обмеженим доступом (державної таємниці, персональних даних тощо). Як правило, рішення про проведення закритих слухань приймається на засіданні комітету (спеціальної або слідчої комісії), парламенту (щодо парламентських слухань).

За місцем проведення слухання можна поділити на виїзні та ті, які проводяться в приміщеннях, відведених для роботи парламенту або його органів, за часом проведення на планові та *ad hoc* (які проводяться в зв'язку з нагальною потребою врегулювання певної проблеми).

Учасники слухань

Традиційними учасниками парламентських та комітетських слухань є члени парламенту. У той же час, законодавством окремих країн передбачена можливість участі в комітетських слуханнях лише членів певного комітету (у США, наприклад, своїм рішенням Конгрес може заборонити участь у комітетських слуханнях всіх конгресменів, які не є членами відповідного комітету). Крім членів парламенту участь у слуханнях можуть також брати представники:

- § органів виконавчої влади та місцевого самоврядування,
- § зацікавлених об'єднань громадян (політичних партій, громадських організацій тощо),
- § наукових установ,
- § зацікавленої громадськості.

Висвітлюючи питання про участь представників урядових та неурядових організацій варто відзначити, що у ряді зарубіжних держав конституційна теорія і практика знає поняття привілею виконавчої влади. У США, наприклад, зі змісту цього поняття випливає, зокрема, те, що виконавча влада зобов'язана надавати Конгресу необхідну інформацію, крім випадків, коли її оприлюднення може завдати шкоди національним інтересам. При цьому наявність такого інтересу визначає Президент, на якого в першу чергу і поширюється дія привілею виконавчої влади. Президент США самостійно визначає, чи слід ту чи іншу інформацію доводити до відома Конгресу. Відмова певних посадових осіб надавати конгресу інформацію і, зокрема, оголошувати її на слуханнях у комітетах з посиланням на відповідний привілей може мати місце лише з санкції Президента (варто відзначити, що правовою основою такої практики є положення ст. 2 Конституції США, згідно з якою Президент забезпечує точне виконання законів і визначає повноваження усіх посадових осіб Сполучених Штатів).

Значення слухань

- Проведення слухань із залученням представників зацікавлених сторін сприяє прийняттю зважених політичних рішень в інтересах всього суспільства
- Слухання забезпечують зворотній зв'язок між суспільством, законодавчою та виконавчою владою
- Через парламентські та комітетські слухання депутати та члени уряду можуть отримати всебічну інформацію щодо проблемних питань державної політики
- Парламентські слухання логічно доповнюють механізми громадського та парламентського контролю за діяльністю Уряду
- Проведення слухань позитивно впливає на здійснення парламентом законодавчих, контрольних та кадрових повноважень

РОЗДІЛ 1. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СЛУХАНЬ В УКРАЇНІ

Загальна характеристика нормативно-правової основи проведення слухань в Україні

Нормативно-правовою основою проведення парламентських слухань в Україні є Конституція України (від 28 червня 1996 року), Регламент Верховної Ради України (від 27 липня 1994 року), Закон України “Про комітети Верховної Ради України” (від 4 квітня 1995 року). Крім згаданих нормативно-правових актів, слід відзначити також Положення про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України та Положення про проведення слухань у комітетах Верховної Ради України, які затверджені Постановою Верховної Ради України “Про затвердження положень про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України та слухань у комітетах Верховної Ради України” від 11 грудня 2003 року.

Безпосередньо у Регламенті Верховної Ради України про парламентські слухання згадується лише в статті 4.2.4. у контексті закріплення за Погоджувальною радою депутатських фракцій (груп) права вносити пропозиції щодо проведення парламентських слухань.

Більше уваги процедурі проведення слухань у комітетах приділено у Законі України “Про комітети Верховної Ради України”, який серед основних функцій комітетів визначає збір, вивчення, дослідження інформації з питань, що належать до компетенції комітетів, організація слухань з цих питань, в тому числі на засіданнях Верховної Ради України (п. 2 ст. 5 згаданого Закону).

Загальна інформація про парламентські слухання в Україні

1. Учасники слухань

У Постанові Верховної Ради України “Про затвердження положень про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України та слухань у комітетах Верховної Ради України” передбачено право комітету залучати до участі у комітетських слуханнях: Першого віце-Прем'єр-міністра, віце-прем'єр-міністрів України, інших членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і об'єднань громадян, а також окремих громадян. Участь посадових осіб органів виконавчої влади у слуханнях у комітетах Верховної Ради України є обов'язковою. На запрошення комітету Верховної Ради України керівники вищезазначених органів, інші посадові особи зобов'язані прибути на слухання та дати роз'яснення щодо питань, які розглядаються комітетом Верховної Ради України. Залучення зазначених осіб для участі у парламентських слуханнях також передбачено Регламентом Верховної Ради України.

2. Ініціювання слухань.

Ініціаторами парламентських слухань виступають народні депутати України, які у порядку, передбаченому Регламентом Верховної Ради України, вносять на розгляд парламенту проект відповідної постанови.

У Постанові Верховної Ради України визначаються:

- § тема (може виноситись лише одне тематичне питання),
- § дата та час проведення парламентських слухань,
- § доручення щодо здійснення необхідного матеріально-технічного забезпечення, потрібних фінансових витрат,

§ строк подання до Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України, іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування аналітичних та довідкових матеріалів,

§ комітети Верховної Ради України, відповідальні за організацію підготовки та проведення парламентських слухань.

Зразок

**ПОСТАНОВА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ**

Про проведення парламентських слухань з порядком денним "Про стан і перспективи розвитку системи вищої освіти в Україні"

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є :

1. Провести 22 березня 2004 року парламентські слухання з порядком денним "Про стан і перспективи розвитку системи вищої освіти в Україні".

2. Запропонувати Кабінету Міністрів України до 1 березня 2004 року підготувати і передати до Верховної Ради України інформацію про виконання законодавства щодо стану і перспектив розвитку системи вищої освіти в Україні.

3. Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти разом з Кабінетом Міністрів України забезпечити підготовку і проведення зазначених парламентських слухань.

4. Запропонувати Президенту України та Прем'єр-міністру України взяти участь та виступити на парламентських слуханнях.

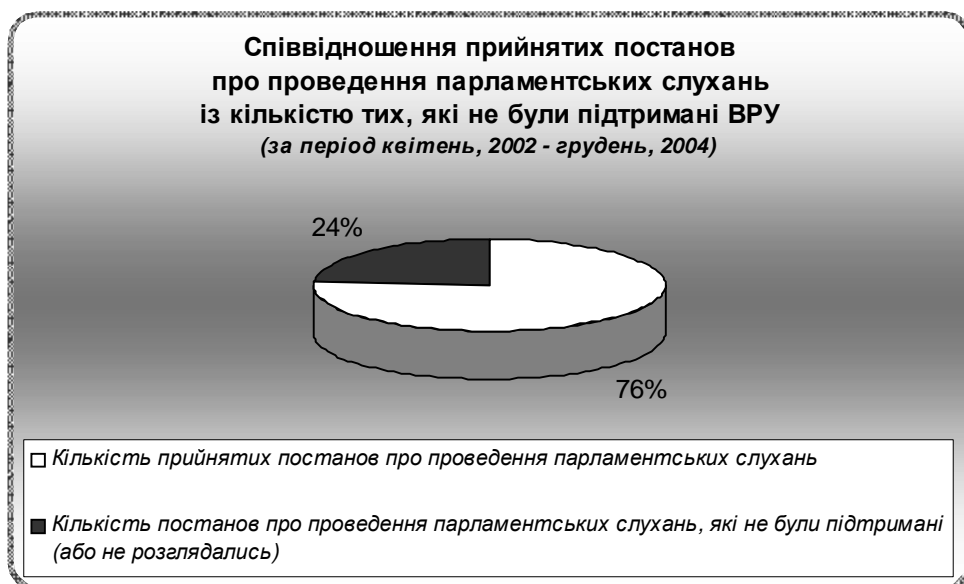
5. Запросити для участі в парламентських слуханнях голів профільних комісій обласних рад, Міністра освіти Автономної Республіки Крим, начальників управлінь освіти і науки обласних (міських) державних адміністрацій, ректорів та директорів вищих навчальних закладів, представників наукових кіл, громадськості.

6. Національній телекомпанії України та Національній радіокомпанії України за участю інформаційного управління Апарату Верховної Ради України забезпечити трансляцію парламентських слухань на загальнонаціональному телеканалі УТ-1 та загальнонаціональному радіоканалі УР-1.

7. Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, Парламентському видавництву забезпечити друк матеріалів парламентських слухань.

Голова Верховної Ради України

Питання про проведення парламентських слухань включається до порядку денного сесії Верховної Ради України в установленому порядку без прийняття рішення Верховної Ради України. Постанова Верховної Ради України про проведення парламентських слухань приймається не пізніше ніж за 30 днів до їх проведення. Після її затвердження 226 голосами народних депутатів України вона публікується в газеті "Голос України".

Пропозиції про проведення парламентських слухань із питань, які вже були предметом парламентських слухань у Верховній Раді України поточного скликання, можуть бути внесені не раніше ніж через рік після проведення попередніх парламентських слухань.

Слухання у комітетах можуть проводитись:

- § за ініціативою народних депутатів України - членів цих комітетів,
- § за дорученням Верховної Ради України,
- § згідно з планами роботи комітетів.

Рішення про тему, день та час проведення слухань у комітеті Верховної Ради України приймається на засіданні комітету Верховної Ради України не пізніше ніж за 30 днів до їх проведення. У рішенні комітету Верховної Ради України:

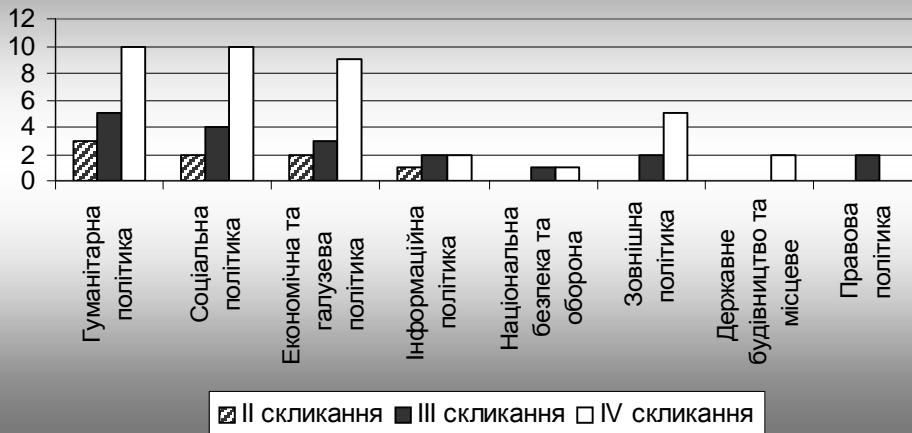
- § визначаються особи, відповідальні за організацію підготовки та проведення слухань у комітеті Верховної Ради України,
- § доповідачі з питань, що розглядатимуться,
- § порядок їх висвітлення у засобах масової інформації.

Рішення про проведення слухань у комітетах Верховної Ради України публікується в газеті "Голос України" не пізніше ніж за 5 днів до початку слухань. Пропозиції про проведення слухань у комітетах Верховної Ради України з питань, які вже були предметом обговорення на слуханнях у комітеті Верховної Ради України, можуть бути внесені не раніше ніж через півроку після проведення попередніх слухань.

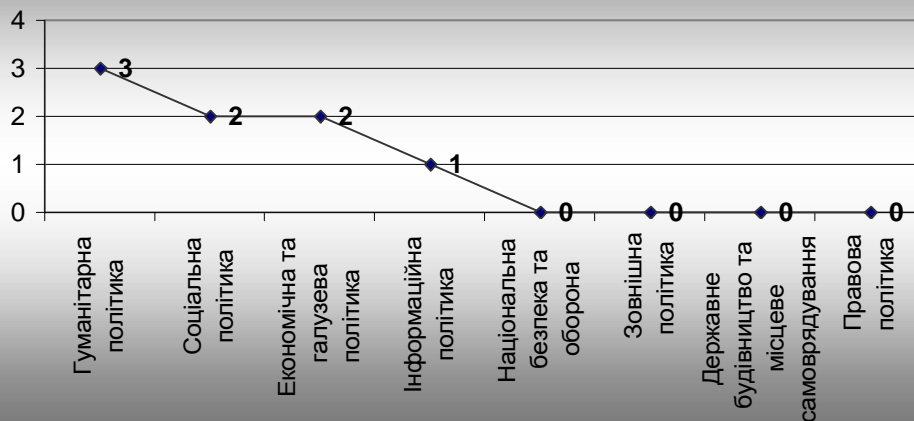
3. Тематика слухань

Практика організації та проведення парламентських та комітетських слухань в Україні свідчить про те, що предметом обговорення учасників слухань можуть бути різні питання. Тематика слухань найчастіше зумовлюється або потребою нагального вирішення певних вузьких проблем, або соціально-економічною ситуацією в державі. У цьому можна переконатись, відслідковуючи динаміку зміни тематичної спрямованості парламентських слухань під час роботи Верховної Ради України II – IV скликань. Разом із тим, спостерігається стійка тенденція щодо домінування слухань присвячених гуманітарним питанням, а також проблемам соціально-економічної політики.

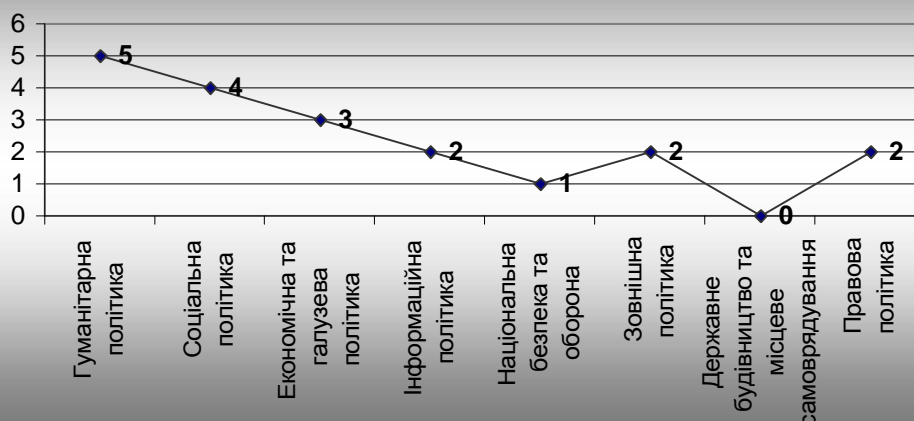
Динаміка зміни тематичної спрямованості слухань під час роботи Верховної Ради України II - IV скликань

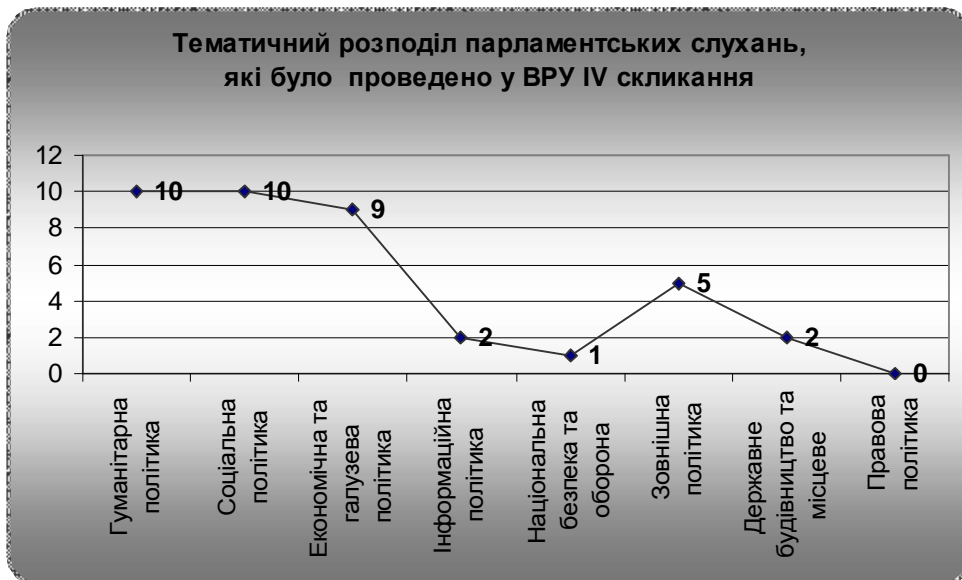

Тематичний розподіл парламентських слухань, які було проведено у ВРУ II скликання

Тематичний розподіл парламентських слухань, які було проведено у ВРУ III скликання

4. Час проведення слухань

Слухання повинні проводитись у сесійний період, у тиждень, який відводиться для роботи в комітетах Верховної Ради України, депутатських фракціях та групах (як правило, це один-два тижні щомісяця). Законодавець у Постанові Верховної Ради України “Про затвердження положень про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України та слухань у комітетах Верховної Ради України” не закріпив імперативних приписів щодо періодичності проведення слухань - “як правило, один раз на місяць у вівторок”. Щодо комітетських слухань, то жодних обмежень щодо їх кількості не передбачено, однак вони не можуть призначатись на день проведення парламентських слухань у Верховній Раді України.

Слід зазначити, що кількість слухань, які проводяться в українському парламенті, невинно зростає. Якщо у період роботи Верховній Раді України II скликання їх було проведено лише вісім, то станом на січень 2005 року, кількість слухань у Верховній Раді України IV скликання зросла у п’ять разів.

5. Місце слухань у законодавчому процесі та інших сферах роботи парламенту

Слухання можуть бути проведені на різних стадіях законодавчого процесу. Виділимо у цьому процесі певні етапи, які дозволять оцінити роль слухань на кожній з них: (1) виявлення проблеми та усвідомлення потреби у її законодавчому регулюванні, (2) розробка законопроекту та внесення його на розгляд парламенту, (3) підготовка законопроекту профільним комітетом до першого, другого (а інколи і третього) читань, (4) розгляд законопроекту у першому – третьому читаннях, (5) підписання та оприлюднення закону, (6) реалізація закону.

(1) Виявлення проблеми та усвідомлення потреби у законодавчому регулюванні, як правило, відбувається під час проведення слухань інформаційного та контрольного характеру. Наприклад, у ході слухань його учасники доходять до згоди щодо необхідності розробки (або прийняття уже розроблених) законодавчих актів і результати такого консенсусу фіксуються у відповідній постанові, яка приймається за наслідками проведення парламентських слухань. Зокрема, у Постанові про підсумки парламентських слухань “Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова і цензура в Україні” (№441-IV від 16.01.2003) передбачалось, що впродовж третьої сесії четвертого скликання необхідно розглянути проект Закону України про створення системи Суспільного телебачення і радіомовлення України (реєстр. №1187), внести до порядку денного третьої сесії четвертого скликання та розглянути проект Закону України про Концепцію роздержавлення засобів масової інформації в Україні (реєстр. №2464).

У випадку виявлення необхідності розробити певний проект закону в ряді випадків фіксуються основні положення, які повинні у ньому закріплюватись. Наприклад, у вже згаданій Постанові Верховній Раді України рекомендовано розглянути пропозиції щодо скасування окремих обмежень на здійснення рекламної діяльності з метою посилення економічної незалежності засобів масової інформації.

Найбільш ефективним є варіант закріплення і орієнтовної назви, і суті ключових приписів, оскільки це дозволяє відслідковувати результати виконання рекомендацій учасників слухань. Наприклад, у вищезгаданій Постанові закріплено доручення Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації у двотижневий термін опрацювати пропозиції учасників парламентських слухань та організувати подання до Верховної Ради України як невідкладного “проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України за результатами парламентських слухань “Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова та цензура в Україні”, у якому врахувати пропозиції учасників парламентських слухань щодо: визначення поняття правопорушення “цензура” та визначення відповідальності за таке правопорушення посадових осіб”.

Однак слід зазначити, що часто у постановах, які приймаються за наслідками проведення слухань, відбувається лише констатація проблеми і необхідності її вирішення без вказівки на конкретні, у тому числі законодавчі, кроки. Наприклад, у Постанові Верховної Ради України “Про рекомендації парламентських слухань “Стратегія розвитку телерадіоінформаційного простору України” від 10 грудня 2003 року” (№1587-IV від 04.03.2004) без належних уточнень закріплено рекомендацію Кабінету Міністрів України врахувати у своїй роботі пропозиції учасників парламентських слухань щодо “необхідності вжиття дієвих заходів для забезпечення вільного доступу громадян до національних та світових інформаційних ресурсів”.

(2) На стадії розробки законопроекту та внесення його на розгляд парламенту слухання, як правило, не проводяться. Разом із тим, у процесі розробки можуть враховуватись думки, висловлені під час проведення парламентських слухань, присвячених відповідній тематиці.

(3) Під час підготовки законопроекту до першого, другого та третього читань він перебуває у комітеті. У цей період можуть проводитись комітетські слухання законодавчого характеру, які дозволяють з’ясувати такі питання: актуальність проблеми, співвідношення законопроекту з альтернативними проектами законів (якщо такі є) та діючою законодавчою

базою, рівень юридико-технічного оформлення тексту, думка представників органів публічної влади та громадськості щодо його положень, потенційні наслідки тощо.

(4) Слухання на рівні парламенту можуть проводитися у період першого-третього читання законопроекту, і за своїм змістом не відрізнятимуться від слухання цього ж проекту на рівні комітету. Цей факт є додатковим аргументом на користь необхідності зміщення акцентів у державній практиці. На сьогодні, основна увага народних депутатів приділяється саме слуханням на рівні парламенту, тоді як більш ефективним використанням часу парламентарів було б перенесення ряду дискусій на рівень комітету.

(5) Залежно від практики реалізації закону можуть бути проведені слухання контрольного характеру, предметом розгляду учасників яких є реалізація правозастосовчими органами положень закону. До таких слухань слід віднести, зокрема, слухання за порядком денним “Про реалізацію в Україні Конвенції Організації Об’єднаних Націй “Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок” (12 липня 1995 року), “Щодо дотримання вимог екологічного законодавства в Україні, напрями реалізації та вдосконалення екологічної політики” (29 листопада 2000 року), “Виконання законів України по боротьбі з корупцією в Україні” (04 липня 2001 року), “Про виконання законодавства щодо розвитку загальної середньої освіти в Україні” (16 жовтня 2002 року) тощо.

Що стосується ролі слухань у **бюджетному процесі**, то Бюджетним кодексом України закріплено, що не пізніше 1 червня або першого наступного за цією датою дня пленарних засідань Верховної Ради України у Верховній Раді України відбуваються парламентські слухання з питань бюджетної політики на наступний бюджетний період. З доповіддю про Основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний період виступає Прем’єр-міністр України або за його дорученням Міністр фінансів України. Кабінет Міністрів України подає до Верховної Ради України проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період не пізніше, ніж за чотири робочих дні до початку проведення парламентських слухань із питань бюджетної політики на наступний бюджетний період. За результатами парламентських слухань Верховна Рада України приймає постанову про схвалення або взяття до відома Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період. Зазначена постанова може містити пропозиції Верховної Ради України до проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період виключно щодо: (1) граничного розміру дефіциту (профіциту) Державного бюджету України у відсотках до прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту; (2) частки прогнозного річного обсягу валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через зведений бюджет України; (3) граничного обсягу державного боргу та його структури; (4) обґрунтувань і розрахунків питомої ваги обсягу міжбюджетних трансфертів у видатках Державного бюджету України і коефіцієнта вирівнювання для місцевих бюджетів; (5) питомої ваги капітальних вкладень у видатках Державного бюджету України та пріоритетних напрямів їх використання; (6) взаємовідносин Державного бюджету України з місцевими бюджетами в наступному бюджетному періоді; (7) змін до законодавства, прийняття яких є необхідним для реалізації бюджетної політики держави; (8) переліку головних розпорядників коштів Державного бюджету України; (9) захищених статей видатків бюджету; (10) обґрунтування необхідності поділу бюджету на загальний та спеціальний фонди; (11) встановлення розміру мінімальної заробітної плати та рівня забезпечення прожиткового мінімуму на плановий бюджетний період, в тому числі відповідні доручення Кабінету Міністрів України (ст. 33 Бюджетного кодексу України від 21 червня 2001 року).

6. Підготовка до проведення слухань.

Організацією, як парламентських, так і комітетських слухань, займається відповідальний (-і) комітет (-и). У рамках підготовки до проведення парламентських слухань відповідальні комітети визначають список запрошених осіб, регламент та черговість виступів

учасників слухань, і вносять підготовлені документи для погодження з Головою Верховної Ради України не пізніше ніж за 3 дні до їх проведення.

У свою чергу, Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади, органи місцевого самоврядування відповідно до своєї компетенції подають до Верховної Ради України у визначений нею строк (у Постанові про проведення слухань) аналітичні та довідкові матеріали з питання, що розглядатиметься.

Усі зазначені матеріали, проекти рішень Верховної Ради України за результатами парламентських слухань, висновки комітетів Верховної Ради України розповсюджуються серед народних депутатів України не пізніше ніж за 5 днів до проведення парламентських слухань. Інші учасники парламентських слухань отримують відповідні матеріали під час реєстрації.

Щодо слухань у комітетах, то список запрошених осіб, регламент та черговість виступів учасників слухань визначаються комітетом Верховної Ради України, що їх проводить. Не пізніше ніж за 3 дні до проведення слухань комітет Верховної Ради України, який проводить слухання, відповідно до своєї компетенції надає народним депутатам України - членам цього комітету аналітичні та довідкові матеріали з питань, що розглядатимуться. Інші учасники слухань у комітеті Верховної Ради України отримують відповідні матеріали під час реєстрації. На вимогу не менш як трьох членів комітету, шляхом подачі письмового запиту на ім'я Голови відповідного комітету, на засідання комітету від його імені повинні бути викликані додатково особи з питання, що заслуховується.

Комітети повинні повідомляти про дату, місце проведення слухання та питання, що виносяться на обговорення, не менш як за тиждень до його початку.

7. Проведення слухань.

Парламентські слухання, як правило, проводяться в залі пленарних засідань Верховної Ради України. Відкриває і веде зазначені слухання Голова Верховної Ради України, Перший заступник або заступник Голови Верховної Ради України в порядку, передбаченому статтею 3.4.1 Регламенту Верховної Ради України для розгляду питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України.

Парламентські слухання проводяться гласно і відкрито з прямою трансляцією в установленому порядку на загальнонаціональному радіоканалі УР-1 та загальнонаціональному телеканалі УТ-1. Парламентські слухання можуть проводитись у закритому режимі, якщо Верховною Радою України прийнято відповідне рішення.

Парламентські слухання стенографуються в порядку, встановленому для пленарних засідань Верховної Ради України. Стенограма парламентських слухань розміщується на веб-сайті Верховної Ради України та видається окремим додатком до стенографічного бюлетеня пленарних засідань Верховної Ради України, а в разі необхідності – окремим виданням матеріалів слухань Парламентським видавництвом визначеним Верховною Радою України тиражем.

Що стосується **комітетських слухань**, то їх відкриває і веде Голова комітету Верховної Ради України, перший заступник або заступник Голови комітету Верховної Ради України.

Слухання проводяться відкрито, крім випадків, коли комітет Верховної Ради України прийме рішення про проведення закритого засідання.

Під час слухань у комітетах Верховної Ради України кожен член комітету Верховної Ради України має право ставити запитання промовцям та одержувати відповіді на них. Для проведення слухання комітет визначає кворум, який не може бути меншим, ніж три члени. Слухання не можуть бути припинені, поки всі бажаючі народні депутати України не використають це право. Слухання проводяться, як правило, в межах одного робочого дня. Комітет Верховної Ради України може прийняти рішення про продовження слухань.

8. Наслідки слухань.

Після обговорення питання парламентських слухань головуючий на засіданні Верховної Ради України підводить підсумок його проведення. За результатами парламентських слухань Верховна Рада України приймає постанову щодо схвалення відповідних рекомендацій.

Постанови Верховної Ради України за наслідками проведення такого найпоширенішого виду парламентських слухань як слухання інформаційного характеру мають доволі типовий вигляд і складаються із:

1) констатації наявного стану справ у сфері, яка є предметом розгляду учасників слухань;

2) висновків та пропозицій учасників парламентських слухань, адресованих Президенту України, Кабінету Міністрів України, Верховній Раді України, іншим органам виконавчої влади, комітетам Верховної Ради України тощо.

3) визначення суб'єкта, на якого покладається контроль за виконанням відповідної Постанови.

Слухання протоколюються і стенографуються, підсумкові документи в разі необхідності затверджуються рішенням комітету Верховної Ради України. Інформація, отримана під час слухань, використовується членами комітету Верховної Ради України при прийнятті рішень із питань, що належать до компетенції комітету Верховної Ради України, та поширюється серед народних депутатів України.

Проблеми правового регулювання організації та проведення парламентських та комітетських слухань в Україні

З аналізу Положень про проведення слухань у комітетах Верховної Ради України та про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України випливає, що порядок проведення слухань у тимчасових спеціальних та слідчих комісіях Верховної Ради залишається неврегульованим. В той же час, практика роботи тимчасових спеціальних комісій Верховної Ради України свідчить про те, що такі комісії створюються для підготовки та розгляду найважливіших законопроектів (наприклад, законопроектів про внесення змін до Конституції України). З огляду на це, дію Положення про проведення слухань у комітетах Верховної Ради України варто було б поширити і на тимчасові спеціальні комісії у частині, що стосується повноважень таких комісій з підготовки та попереднього розгляду законопроектів.

Питання процедури проведення слухань слідчого характеру у слідчих комісіях залишається неврегульованим жодним із нормативно-правових актів України, які регулюють процедуру організації та проведення парламентських слухань. В умовах, коли статус слідчих комісій залишається неврегульованим на рівні Закону, парламенту варто було б врегулювати процедуру роботи таких комісій хоча б шляхом прийняття відповідної Постанови, яка б затверджувала Положення про проведення слухань у слідчих комісіях Верховної Ради України.

Положення про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України, передбачаючи обов'язкове залучення до участі у слуханнях представників органів державної влади та місцевого самоврядування, політичних партій, інших об'єднань громадян, наукових установ, представників громадськості, не визначає критеріїв „відбору” таких учасників, механізмів забезпечення участі у слуханнях представників усіх (або, принаймні, більшості) зацікавлених сторін. Фактично участь тієї чи іншої особи у слуханнях поставлена у залежність від того, чи отримає вона відповідне запрошення. На наш погляд, такий підхід до визначення кола учасників слухань є далеким від демократичних стандартів.

Про відведену парламентським слуханням роль у законодавчому процесі та реалізації контрольних повноважень переконливо свідчать норма Положення про проведення

парламентських слухань у Верховній Раді України, згідно з якою ще до початку слухань народним депутатам України мають бути роздані проекти рішень Верховної Ради за результатами (!) слухань. Іншими словами, слухання проводяться після того, як вже заздалегідь орієнтовно відомий їх результат, що саме по собі усуває потребу у їх проведенні. Відповідна норма положення заслуговує на критичну оцінку.

Недоліком нормативно-правового регулювання процедури проведення парламентських та комітетських слухань є й те, що зацікавлені особи фактично позбавляються права оприлюднити свою позицію щодо питань, які є предметом обговорення учасників слухань у випадку, якщо вони не можуть у силу регламентних обмежень оприлюднити таку позицію у своїй доповіді (виступі) під час проведення слухань. Таке твердження підтверджується тим, що згідно зі згаданим Положенням основний тягар підготовки аналітичних матеріалів до парламентських слухань покладається на Кабінет Міністрів, інші органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. На наш погляд, на Апарат Верховної Ради України має бути покладено обов'язок тиражування і поширення серед учасників слухань матеріалів, наданих представниками усіх зацікавлених сторін.

На критичну оцінку заслуговують і норми положення, згідно з якими народним депутатам матеріали, підготовлені до парламентських слухань, мають надаватись за 5 днів до дня проведення слухань, а іншим учасникам слухань – у день їх проведення під час реєстрації. За такого підходу переважна більшість учасників не зможе у повній мірі ознайомитись зі змістом таких матеріалів, висловити свої зауваження та пропозиції щодо винесених на обговорення питань. На наш погляд, у разі неможливості виготовлення достатньої кількості примірників копій інформаційно-аналітичних матеріалів, останні мали б розміщуватись на офіційній веб-сторінці Верховної Ради за 5 днів до дня проведення слухань з тим, щоб громадськість та учасники слухань могли з ними ознайомитись.

Положенням про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України не визначено підстави проведення слухань у закритому режимі. Зі змісту Постанови випливає, зокрема, що для проведення закритих слухань достатньо лише прийняти відповідне рішення більшістю від конституційного складу Верховної Ради. На наше переконання, у Положенні доцільно визначити підстави для прийняття парламентом рішення про проведення закритих слухань. Такою підставою є включення до порядку денного слухань питань, що становлять інформацію з обмеженим доступом (державну таємницю, дані персонального характеру тощо).

Положення про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України не визначає наслідків неприйняття Верховною Радою України Постанови щодо схвалення рекомендацій учасників слухань. Вважаємо, що навіть у разі неприйняття такої постанови, схвалені більшістю учасників слухань рекомендації мають бути передані адресатам таких рекомендацій (народним депутатам, членам Уряду, Президенту тощо). Схвалення ж рекомендацій Постановою Верховної Ради України лише робить такі рекомендації обов'язковими (а не рекомендованими) до виконання адресатами (якщо останні підконтрольні або підзвітні Верховній Раді).

З аналізу Положення про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України можна дійти висновку, що основними документами, які готуються та оприлюднюються за результатами слухань є стенограма слухань та (у разі підтримки більшістю від конституційного складу парламенту) Постанова Верховної Ради України. На наш погляд, офіційному оприлюдненню (у тому числі на офіційній веб-сторінці Верховної Ради України) повинні підлягати також усі матеріали, які роздавались учасникам слухань, звіт про суму витрачених на проведення слухань коштів, звіти парламентських комітетів та підконтрольних парламенту суб'єктів, яким було адресовано рекомендації учасників слухань, про результати виконання (причини невиконання рекомендацій).

Аналогічні недоліки має і Положення про проведення слухань у комітетах Верховної Ради України.

Додаток 1. Витяги з нормативно правових актів, які регламентують процедуру організації та проведення парламентських слухань та слухань у комітетах Верховної Ради України

Конституція України (від 28 червня 1996 року)

До повноважень Верховної Ради України належить здійснення парламентського контролю у межах, визначених цією Конституцією (*п. 33 ст. 85 Конституції України*).

Верховна Рада України затверджує перелік комітетів Верховної Ради України, обирає голів цих комітетів.

Комітети Верховної Ради України здійснюють законопроектну роботу, готують і попередньо розглядають питання, віднесені до повноважень Верховної Ради України.

Верховна Рада України у межах своїх повноважень може створювати тимчасові спеціальні комісії для підготовки і попереднього розгляду питань.

Верховна Рада України для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, створює тимчасові слідчі комісії, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України (*ч. 1 – 4 ст. 89 Конституції України*).

Регламент Верховної Ради України від 27 липня 1994 року

З метою сприяння організації попередньої підготовки та розгляду питань, які вносяться до Верховної Ради України, утворюється Погоджувальна рада депутатських фракцій (груп).

...

Погоджувальна рада депутатських фракцій (груп):

....

и) вносить пропозиції щодо проведення парламентських слухань (*п. 1 та 9 статті 4.2.4. Регламенту Верховної Ради України*).

Закон України “Про комітети Верховної Ради України” (від 4 квітня 1995 року)

Основними функціями комітетів є:

1) законопроектна робота, яка включає організацію розробки за дорученням Верховної Ради України чи з власної ініціативи проектів законів та інших актів, що розглядаються Верховною Радою України, попередній розгляд та підготовку висновків і пропозицій щодо законопроектів, внесених іншими суб'єктами законодавчої ініціативи, доопрацювання та редагування за дорученням Верховної Ради України чи з власної ініціативи окремих законопроектів за наслідками розгляду їх у першому та наступних читаннях, визначення завдань щодо розробки законопроектів чи їх структурних частин, узагальнення зауважень і пропозицій, що надійшли внаслідок їх всенародного обговорення;

2) збір, вивчення, дослідження інформації з питань, що належать до компетенції комітетів, організація слухань з цих питань, в тому числі на засіданнях Верховної Ради України;

3) здійснення контролю за дотриманням та реалізацією Конституції та законів України, інших нормативних актів Верховної Ради України, за відповідністю підзаконних актів Конституції, законам України, а також вивчення ефективності їх застосування;

4) вивчення доцільності та ефективності дій Уряду України, інших органів державної виконавчої влади, їх посадових осіб у питаннях, віднесених до компетенції комітетів, підготовка та подання відповідних висновків на розгляд Верховної Ради України та її Президії;

5) участь у складанні, прийнятті, контролі за виконанням державного бюджету в частині, що віднесена до компетенції комітетів, з метою забезпечення доцільності, економності та ефективності використання державних коштів;

6) попередній розгляд та підготовка висновків і пропозицій щодо ратифікації чи денонсації міжнародних договорів і угод, проектів перспективних програм економічного і соціально-культурного розвитку України, звітів про їх виконання та інших питань, що розглядаються Верховною Радою України;

7) попереднє обговорення кандидатур посадових осіб, які відповідно до Конституції та законів України обираються, призначаються або затверджуються Верховною Радою України, заслуховування та підготовка для розгляду Президією та Верховною Радою України відповідних висновків щодо цих кандидатур;

8) обговорення кандидатур посадових осіб, призначення яких відповідно до законодавства погоджується з комітетами, підготовка відповідних висновків щодо цих осіб (*Стаття 5 Закону України “Про комітети Верховної Ради України”*).

За рішеннями комітетів на їх засіданнях можуть проводитися слухання з питань, що належать до їх компетенції. Мета слухань – отримання всебічної інформації щодо питань, які розглядаються, їх вивчення і обговорення. Слухання протоколюються і стенографуються, підсумкові документи за їх результатами не складаються. Інформація, отримана під час слухань, використовується для прийняття рішень комітетів. Для участі у слуханні комітет може залучати осіб, зазначених у статті 10 цього Закону.

Слухання проводяться відкрито, крім випадків, коли комітет прийме рішення про закриті засідання.

Для проведення слухання комітет визначає кворум, який не може бути меншим, ніж три члени. Під час слухань кожен член комітету має право ставити запитання промовцям та одержувати відповіді на них. Слухання не може бути припинено, поки всі бажаючі не використають це право. Слухання проводиться в межах одного робочого дня. Комітет може прийняти рішення про продовження слухання.

Комітети повинні повідомляти про дату, місце проведення слухання та питання, що виносяться на обговорення, не менш як за тиждень до його початку.

На вимогу не менш як трьох членів комітету, шляхом подачі письмового запиту на ім'я Голови відповідного комітету, на засідання комітету від його імені повинні бути викликані додатково особи з питання, що заслуховується (*Стаття 18 Закону України “Про комітети Верховної Ради України”*).

Голова комітету за погодженням з його членами складає до кожної сесії Верховної Ради України кошторис витрат комітету, де повинно бути передбачено:

...

4) інші кошти, необхідні для забезпечення роботи комітету (парламентські слухання, проведення конференцій, семінарів, офіційних прийомів і зустрічей, прес-конференцій тощо) (*п. 4 ч. 2 статті 25 Закону України “Про комітети Верховної Ради України”*).

Кожен підкомітет має право проводити засідання, слухання проектів законодавчих актів і звітувати комітету з питань, переданих йому на розгляд або віднесених до його компетенції.

Підкомітет не може без згоди Голови комітету проводити засідання одночасно з засіданням комітету.

...

Всі члени комітету незалежно від того, чи є вони членами підкомітетів, можуть відвідувати засідання будь-якого підкомітету та брати участь в обговоренні питань з правом дорадчого голосу (*ч. 2, 3 та ч. 5 статті 30 Закону України “Про комітети Верховної Ради України”*).

Положення про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України (затверджене Постановою Верховної Ради України “Про затвердження положень про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України та слухань у комітетах Верховної Ради України” від 11 грудня 2003 року)

1. Парламентські слухання у Верховній Раді України проводяться з метою вивчення питань внутрішньої та зовнішньої політики держави, що становлять суспільний інтерес та потребують законодавчого врегулювання, стану виконання Кабінетом Міністрів України Конституції України, законів України, постанов Верховної Ради України в межах повноважень Верховної Ради України, визначених Конституцією України.

Парламентські слухання у Верховній Раді України проводяться із залученням представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, політичних партій, інших об'єднань громадян, наукових установ, представників громадськості.

2. Пропозиції про проведення парламентських слухань вносяться до Верховної Ради України суб'єктами права законодавчої ініціативи у вигляді проектів постанов Верховної Ради України з дотриманням вимог глави 6.2 Регламенту Верховної Ради України.

На парламентські слухання може бути внесено лише одне тематичне питання.

3. Питання про проведення парламентських слухань включається до порядку денного сесії Верховної Ради України в установленому порядку без прийняття рішення Верховної Ради України.

4. Парламентські слухання проводяться в сесійний період, як правило, один раз на місяць у вівторок тижня, що відводиться для роботи народних депутатів України в комітетах Верховної Ради України, депутатських фракціях (групах).

Постанова Верховної Ради України про проведення парламентських слухань приймається не пізніше ніж за 30 днів до їх проведення.

У постанові Верховної Ради України визначаються тема, дата та час проведення парламентських слухань, доручення щодо здійснення необхідного матеріально-технічного забезпечення, потрібних фінансових витрат, строк подання до Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України, іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування аналітичних та довідкових матеріалів, а також комітети Верховної Ради України, відповідальні за організацію підготовки та проведення парламентських слухань.

Прийнята постанова Верховної Ради України про проведення парламентських слухань публікується в газеті "Голос України".

5. Список запрошених осіб, регламент та черговість виступів учасників парламентських слухань визначаються комітетами Верховної Ради України, відповідальними за їх проведення, і вносяться для погодження з Головою Верховної Ради України не пізніше ніж за 3 дні до їх проведення.

6. Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади, органи місцевого самоврядування відповідно до своєї компетенції подають до Верховної Ради України у визначений нею строк аналітичні та довідкові матеріали з питання, що розглядатиметься.

Указані матеріали, проекти рішень Верховної Ради України за результатами парламентських слухань, висновки комітетів Верховної Ради України розповсюджуються серед народних депутатів України не пізніше ніж за 5 днів до проведення парламентських слухань. Інші учасники парламентських слухань отримують відповідні матеріали під час реєстрації.

7. Парламентські слухання, як правило, проводяться в залі пленарних засідань Верховної Ради України. Відкриває і веде зазначені слухання Голова Верховної Ради України, Перший заступник або заступник Голови Верховної Ради України в порядку, передбаченому статтею 3.4.1 Регламенту Верховної Ради України для розгляду питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України.

8. Парламентські слухання проводяться гласно і відкрито з прямою трансляцією в установленому порядку на загальнонаціональному радіоканалі УР-1 та загальнонаціональному телеканалі УТ-1.

Парламентські слухання можуть проводитись у закритому режимі, якщо Верховною Радою України прийнято відповідне рішення.

9. Парламентські слухання стенографуються в порядку, встановленому для пленарних засідань Верховної Ради України. Стенограма парламентських слухань розміщується на Веб-сайті Верховної Ради України та видається окремим додатком до стенографічного бюлетеня пленарних засідань Верховної Ради України, а в разі необхідності - окремим виданням матеріалів слухань Парламентським видавництвом визначеним Верховною Радою України тиражем.

10. Після обговорення питання парламентських слухань головуєчий на засіданні Верховної Ради України підбиває підсумок його проведення.

За результатами парламентських слухань Верховна Рада України приймає постанову щодо схвалення відповідних рекомендацій.

11. Пропозиції про проведення парламентських слухань з питань, які вже були предметом парламентських слухань у Верховній Раді України поточного скликання, можуть бути внесені не раніше ніж через рік після проведення попередніх парламентських слухань.

Положення про проведення слухань у комітетах Верховної Ради України (затверджене Постановою Верховної Ради України “Про затвердження положень про проведення парламентських слухань у Верховній Раді України та слухань у комітетах Верховної Ради України” від 11 грудня 2003 року)

1. Слухання у комітетах Верховної Ради України проводяться з метою обговорення проектів найбільш важливих законодавчих актів, з'ясування ефективності реалізації прийнятих законів та інших рішень Верховної Ради України. Метою слухань є отримання всебічної інформації щодо питань, які розглядаються комітетом Верховної Ради України, їх детальне вивчення та обговорення, а також залучення широких кіл громадськості до участі у визначенні політики держави, розбудови демократичного суспільства.

За типами слухання в комітетах Верховної Ради України поділяються на законодавчі, інформаційні та слухання щодо призначення посадових осіб.

Інформація, отримана під час слухань, використовується членами комітету Верховної Ради України при прийнятті рішень з питань, що належать до компетенції комітету Верховної Ради України, та поширюється серед народних депутатів України.

Слухання у комітетах Верховної Ради України проводяться із залученням представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, наукових установ та окремих громадян.

2. Пропозиції щодо проведення слухань у комітетах Верховної Ради України вносяться народними депутатами України - членами цих комітетів.

Слухання у комітетах Верховної Ради України можуть також проводитися за дорученням Верховної Ради України або згідно з планами роботи комітетів. На слухання у комітетах Верховної Ради України може бути внесено лише одне тематичне питання.

3. Слухання у комітетах Верховної Ради України проводяться, як правило, у сесійний період у дні тижня, що відводиться для роботи в комітетах Верховної Ради України, депутатських фракціях (групах). Рішення про тему, день та час проведення слухань у комітеті Верховної Ради України приймається на засіданні комітету Верховної Ради України не пізніше ніж за 30 днів до їх проведення. У рішенні комітету Верховної Ради України також визначаються особи, відповідальні за організацію підготовки та проведення слухань у комітеті Верховної Ради України, доповідачі з питань, що розглядатимуться, та порядок їх висвітлення у засобах масової інформації. У разі необхідності комітети Верховної Ради України можуть проводити виїзні слухання за межами Верховної Ради України.

Проведення слухань у комітетах Верховної Ради України не може призначатися на день проведення парламентських слухань у Верховній Раді України.

Рішення про проведення слухань у комітетах Верховної Ради України публікується в газеті "Голос України" не пізніше ніж за 5 днів до початку слухань.

Якщо питання, що пропонується для слухання, належить до компетенції декількох комітетів Верховної Ради України, то такі слухання за згодою цих комітетів Верховної Ради України можуть проводитися на спільному засіданні.

4. Список запрошених осіб, регламент та черговість виступів учасників слухань визначаються комітетом Верховної Ради України, що їх проводить.

Участь посадових осіб органів виконавчої влади у слуханнях у комітетах Верховної Ради України є обов'язковою.

5. Не пізніше ніж за 3 дні до проведення слухань комітет Верховної Ради України, який проводить слухання, відповідно до своєї компетенції надає народним депутатам України - членам цього комітету аналітичні та довідкові матеріали з питань, що розглядатимуться. Інші учасники слухань у комітеті Верховної Ради України отримують відповідні матеріали під час реєстрації.

6. Слухання у комітеті Верховної Ради України проводяться у приміщенні, визначеному комітетом Верховної Ради України, відповідальним за його проведення.

Відкриває і веде слухання Голова комітету Верховної Ради України, перший заступник або заступник Голови комітету Верховної Ради України.

Слухання проводяться відкрито, крім випадків, коли комітет Верховної Ради України прийме рішення про проведення закритого засідання. Слухання протоколюються і стенографуються, підсумкові документи в разі необхідності затверджуються рішенням комітету Верховної Ради України.

7. При проведенні слухань комітети Верховної Ради України можуть залучати Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, інших членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і об'єднань громадян, а також окремих громадян.

8. На запрошення комітету Верховної Ради України керівники органів, зазначених у пункті 7 цього Положення, інші посадові особи зобов'язані прибути на слухання та дати роз'яснення щодо питань, які розглядаються комітетом Верховної Ради України.

9. Під час слухань у комітетах Верховної Ради України кожен член комітету Верховної Ради України має право ставити запитання промовцям та одержувати відповіді на них.

Слухання не можуть бути припинені, поки всі бажаючі народні депутати України не використають це право. Слухання проводяться, як правило, в межах одного робочого дня. Комітет Верховної Ради України може прийняти рішення про продовження слухань.

10. Пропозиції про проведення слухань у комітетах Верховної Ради України з питань, які вже були предметом обговорення на слуханнях у комітеті Верховної Ради України, можуть бути внесені не раніше ніж через півроку після проведення попередніх слухань.

Додаток 2. Суть пропозицій щодо регулювання процедури проведення слухань у проектах законів про Регламент Верховної Ради України, які перебувають на розгляді у Верховної Ради України IV скликання

1. Проект Закону про Регламент Верховної Ради України

№ 1039 від 21.05.2002

Автор: Коновалюк В.І.

Згідно із проектом закону (ст. 234 “Загальні засади парламентського контролю”) Верховна Рада здійснює парламентський контроль: (1) прямий (безпосередній) за забезпеченням конституційних прав, свобод і обов'язків громадян України, додержанням законів та інших актів, які вона приймає, за виконанням загальнодержавних програм і бюджету, діяльністю Кабінету Міністрів України, органів, а також посадових осіб, яких вона обирає, призначає або надає згоду на призначення на посаду чи звільнення з посади, висловлює недовіру, припиняє повноваження, звільняє з посади; (2) непрямий застосовується щодо судів через призначення суддів Конституційного Суду України, трьох членів Вищої ради юстиції, обрання суддів безстроково у системі судів загальної юрисдикції та спеціалізованих судів.

Засобами парламентського контролю є наглядові дії, перевірки, ревізії, визначення ефективності та оцінка діяльності, акти контрольного реагування на одержані результати контролю, парламентські слухання та інше.

Комітети та інші органи Верховної Ради здійснюють свої контрольні функції за впровадженням в життя законів України та інших рішень Верховної Ради, за діяльністю державних органів і організацій, які зобов'язані подавати комітетам та іншим органам Верховної Ради необхідні матеріали і документи, розглядати в обов'язковому порядку їх рекомендації і повідомляти про результати розгляду і вжиті заходи. Свої контрольні функції комітети та інші органи Верховної Ради здійснюють згідно з цим Законом та Законом України про комітети і комісії Верховної Ради України, іншими законами.

За результатами контрольної діяльності парламент приймає відповідне рішення, яке може носити обов'язковий або рекомендаційний характер і яке направлене на приведення певних суспільних відносин у відповідність до чинного законодавства.

Власне парламентським слуханням присвячено окрему статтю (ст. 238 “Парламентські слухання”), яка закріплює, що парламентські слухання є формою парламентського контролю за реалізацією положень Конституції, законів України та окремих їх положень, а також може бути формою попереднього розгляду та обговорення важливих загальнодержавних проблем, шляхів їх вирішення і законодавчого забезпечення.

Метою парламентських слухань є доведення до відома Верховної Ради стану впровадження в дію Конституції і законів України та вироблення і прийняття рішень рекомендаційного або обов'язкового характеру з питання, що заслуговувалось парламентом.

Парламентські слухання проводяться за ініціативою групи народних депутатів кількістю, не менше ніж 1/5 депутатів від конституційного складу Верховної Ради або за пропозицією не менше, ніж трьох комітетів Верховної Ради. Ініціативна група народних депутатів або комітетів подає на ім'я Голови Верховної Ради назву теми парламентського слухання, обґрунтування доцільності проведення такого слухання, аналіз стану проблеми та проект рекомендацій учасників парламентського слухання, в якому повинні бути викладені обґрунтовані пропозиції щодо вирішення проблеми. Голова Верховної Ради інформує Верховну Раду про подання на парламентське слухання. За пропозицією Голови Верховної Ради Верховна Рада, визначає час проведення слухання, але не раніше ніж за місяць з дня його призначення. Народні депутати не пізніше ніж за 20 днів до дня парламентського слухання одержують матеріали слухання. Письмові пропозиції народних депутатів щодо прийняття парламентом рішення, за наслідками слухання, подаються Голові Верховної Ради за 10 днів до його початку. Всі подані пропозиції поширюються серед учасників слухання за

5 днів до його початку. За наслідками парламентського слухання Верховна Рада приймає постанову. Зазначена постанова Верховної Ради має рекомендаційний характер і повинна містити конкретні пропозиції щодо законодавчого та організаційного вирішення питання. У разі потреби, Верховна Рада приймає постанову про проведення додаткової наукової, економічної, фінансової, правової експертизи проекту рекомендацій, в якій визначає строк повторного парламентського слухання.

Парламентські слухання транслюються в повному обсязі у прямому ефірі по радіо та телебаченню або в запису у вечірні години по телебаченню (ст. 5).

Крім цього, слухання згадуються у контексті прийняття основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період та роботи тимчасових слідчих комісій (щодо розгляду висновку).

2. Проект Закону про Регламент Верховної Ради України

№ 1039-д від 10.07.2003

Автор: Матвеев В.Г., Гаврилюк В.В., Гармаш Г.Ф., Коваль В.С.

Проект присвячує питанню парламентських слухань окремі статті. У статті 205 “Загальні засади парламентського контролю” зазначено, що відповідно до п.33 частини першої статті 85 Конституції України у межах, визначених Конституцією повноважень безпосередньо або через свої органи здійснює поза будь-яким дорученням парламентський контроль, який є формою державного контролю. Верховна Рада здійснює парламентський контроль: (1) прямий (безпосередній) за додержанням законів та інших актів, які вона приймає, у тому числі по забезпеченню конституційних прав, свобод і обов'язків громадян України, за виконанням загальнодержавних програм і бюджету, діяльністю Кабінету Міністрів України, органів, а також посадових осіб, яких вона обирає, призначає або надає згоду на призначення на посаду чи звільнення з посади, висловлює недовіру, припиняє повноваження, звільняє з посади; (2) непрямий застосовується щодо судів через призначення суддів Конституційного Суду України, трьох членів Вищої ради юстиції, обрання суддів безстроково у системі судів загальної юрисдикції та спеціалізованих судів.

Засобами парламентського контролю є наглядові дії, перевірки, ревізії, визначення ефективності та оцінка діяльності, акти контрольного реагування на одержані результати контролю, парламентські слухання та інше.

Комітети та інші органи Верховної Ради здійснюють свої контрольні функції за впровадженням у життя законів України та інших рішень Верховної Ради, за діяльністю державних органів і організацій, які зобов'язані подавати комітетам та іншим органам Верховної Ради необхідні матеріали і документи, розглядати в обов'язковому порядку їх рекомендації і повідомляти про результати розгляду і вжиті заходи. Свої контрольні функції комітети та інші органи Верховної Ради здійснюють згідно з цим Законом та Законом України про комітети і комісії Верховної Ради, іншими законами. За результатами контрольної діяльності парламент приймає відповідне рішення, яке може носити обов'язковий або рекомендаційний характер і яке спрямоване на приведення певних суспільних відносин у відповідність до чинного законодавства.

Відповідно до ст. 209 “Парламентські слухання” слухання у Верховній Раді проводяться з метою вивчення питань внутрішньої та зовнішньої політики держави, що становлять суспільний інтерес та потребують законодавчого врегулювання, здійснення контролю за виконанням Конституції і законів України органами державної влади та місцевого самоврядування, підготовки пропозицій щодо вдосконалення діючого законодавства, прийняття інших рішень в межах її повноважень визначених Конституцією і законами України.

Парламентські слухання у Верховній Раді проводяться з залученням представників органів державної влади, місцевого самоврядування, політичних партій, об'єднань громадян, наукових установ, інших представників громадськості, що виявили бажання

взяти в них участь і подали не пізніше як за 5 днів відповідну заявку до Комітету Верховної Ради, що визначений головним за їх підготовку. Пропозиції щодо проведення парламентських слухань вносяться до Верховної Ради згідно з положеннями глави 15 цього Закону. Верховної Ради від імені осіб, які мають право законодавчої ініціативи, чи за їх підтримкою з обов'язковим зазначенням ініціаторів. На парламентські слухання може бути внесено лише одне тематичне питання. Питання проведення парламентських слухань включається до розкладу пленарних засідань Верховної Ради за пропозицією комітетів Верховної Ради, визначених головними з цього питання після його обговорення на засіданні Погоджувальної ради депутатських фракцій(груп) і не потребує додаткового внесення до порядку денного сесії. Парламентські слухання проводяться в сесійний період, як правило, не більше одного разу на місяць в дні тижня, що відводиться для роботи в комітетах, фракціях (групах). Рішення про тему, день та час проведення парламентських слухань, оформлюється Постановою Верховної Ради, що приймається не пізніше ніж за 30 днів до їх проведення. У постанові зазначається комітет чи комітети Верховної Ради, що визначені головними за організацію підготовки та проведення парламентських слухань, органи державної влади, які мають подати до Верховної Ради необхідні інформаційно-аналітичні матеріали та зробити доповідь з питання, що розглядається на парламентських слуханнях, порядок їх висвітлення у засобах масової інформації. Рішення Верховної Ради про проведення парламентських слухань публікується в газеті "Голос України". Склад запрошених осіб, регламент та черговість виступів учасників парламентського слухання визначається комітетами Верховної Ради, головними за його проведення. Склад запрошених осіб та регламент проведення парламентських слухань вносяться для погодження з Головою Верховної Ради не пізніше, ніж за три дні до їх проведення. Не пізніше як за 5 днів до проведення парламентських слухань Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади та Комітети Верховної Ради, відповідно до своєї компетенції надають народним депутатам аналітичні та довідкові матеріали з питання, що розглядається. Інші учасники парламентських слухань отримують відповідні матеріали під час реєстрації. Парламентські слухання, як правило, проводяться в залі пленарних засідань Верховної Ради. Відкриває і веде зазначені слухання Голова Верховної Ради, або один з його заступників. Під час парламентських слухань заслуховуються доповіді та співдоповіді з обговорюваних питань, відповіді на запитання та проводиться їх обговорення. Для доповіді передбачається до 20 хвилин, для відповідей на усні чи письмові запитання до 15 хвилин. При необхідності, після доповіді та відповідей на запитання, представник комітету, відповідальний за підготовку парламентських слухань, може робити співдоповідь до 15 хвилин відповідати на питання, якщо такі є - до 10 хвилин. Після заслуховування доповіді та співдоповіді, відповідей на запитання протягом до двох годин проводяться дебати. Виступаючим у обговоренні надається до 5 хвилин. В разі необхідності може бути прийнято рішення про продовження обговорення. Після обговорення питання головуючий на засіданні Верховної Ради підводить підсумок проведення парламентських слухань. За результатами парламентських слухань Верховна Рада приймає постанову, якою затверджує відповідні рекомендації. Проведення парламентських слухань стенографуються в установленому порядку. Стенограма розміщується на сайті Верховної Ради та видається окремим додатком до стенографічного бюлетеня пленарних засідань Верховної Ради. Парламентські слухання проводяться гласно і відкрито, з прямою радіотрансляцією, а при необхідності і телетрансляцією. Пропозиції про проведення парламентських слухань з питань, які вже були предметом обговорення Верховної Ради поточного скликання, можуть бути внесені не раніше, ніж через рік після проведення попередніх парламентських слухань.

3. Проект Закону про Регламент Верховної Ради України

№ 1039-1 від 17.09.2002

Автор: Асадчев В.М.

Парламентським слуханням присвячено главу 2 розділу Х. У ній закріплено, що парламентські слухання проводяться з питань політичного, економічного, соціального, та інших питань суспільного життя, що мають нагальну потребу у їх розгляді. Парламентські слухання можуть бути плановими, тобто такими, проведення яких заздалегідь планується Верховною Радою України, при затвердженні порядку денного чергової сесії або при більш перспективному плануванні, чи терміновими, тобто проведення яких є негайним у зв'язку з обставинами, що склалися. Планові парламентські слухання можуть проводитися як термінові, якщо змінюються терміни їх проведення за обставинами, що склалися. Парламентські слухання не проводяться з питань, пов'язаних з обговоренням проектів правових актів, які розглядаються Верховною Радою України.

Проведення парламентських слухань ініціюється: Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Комітетом Верховної Ради України, не менш як двома фракціями Верховної Ради України, не менш як 1/5 народних депутатів, від конституційного складу Верховної Ради України.

Ініціатори проведення планових парламентських слухань офіційно подають пропозиції, щодо проведення таких слухань до керівника Верховної Ради України з зазначенням: теми парламентського слухання, запрошених на парламентські слухання, порядку проведення парламентських слухань, на підставі вимог цього закону, інших особливостей у проведенні парламентських слухань (напр. відео або кінопоказу, виставок або показів у фойє Верховної Ради України і т.ін.).

Планові парламентські слухання організуються Апаратом Верховної Ради України. При організації парламентських слухань Апарат Верховної Ради України враховує побажання ініціаторів слухань або здійснює організаційні заходи спільно з ініціаторами.

Перелік планових парламентських слухань затверджується Верховною Радою України при затвердженні порядку денного чергової сесії.

Серед ініціаторів проведення парламентських слухань, фракції, які не представлені у керівництві Верховної Ради України, мають пріоритет у першочерговості проведення парламентських слухань з тематики, яку такі фракції пропонують.

Планові парламентські слухання, як правило проводяться у другий тиждень календарного плану роботи Верховної Ради України в сесійний період, але можуть проводитися і в інший час, якщо таке рішення прийме Верховна Рада України при затвердженні порядку денного чергової сесії.

Термінові парламентські слухання, а також внесення змін до планових парламентських слухань проводяться за рішенням Верховної Ради України прийнятим більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, у вигляді постанови, як зміни до постанови про затвердження порядку денного сесії.

Парламентські слухання відбуваються за наступною процедурою: вступне слово від ініціаторів парламентських слухань – до 5 хвилин, виступи доповідачів – до 20 хвилин, запитання до доповідачів – до 20 хвилин, виступи в обговоренні питання – до 5 хвилин, заключне слово від ініціаторів – до 5 хвилин.

Доповідачів парламентських слухань визначають ініціатори їх проведення спільно з керівником Верховної Ради України, у порядку запрошень, встановленому цим законом. Запитання до доповідачів ведеться за записом. Обговорення питання, що слухається на парламентських слуханнях проводиться за повною процедурою обговорення. По результатам парламентських слухань Верховна Рада України може прийняти правовий акт з питань, що на них обговорювалися. Матеріали парламентських слухань оприлюднюються, крім випадків, коли такі матеріали мають державну таємницю.

4. Проект Закону про Регламент Верховної Ради України

№ 1039-2 від 26.09.2002

Автор: Сас С.В.

Відповідно до статті 210 (“Загальні засади парламентського контролю”) проекту закону, Верховна Рада відповідно до п.33 частини першої статті 85 Конституції України у межах визначених Конституцією повноважень безпосередньо або через свої органи здійснює без будь-яких доручень парламентський контроль, який є вищою формою державного контролю. Верховна Рада здійснює парламентський контроль: (1) прямий (безпосередній) за додержанням законів та інших актів, які вона приймає, у тому числі по забезпеченню конституційних прав, свобод і обов'язків громадян України, за виконанням загальнодержавних програм і бюджету, діяльністю Кабінету Міністрів України, органів, а також посадових осіб, яких вона обирає, призначає або надає згоду на призначення на посаду чи звільнення з посади, висловлює недовіру, припиняє повноваження, звільняє з посади; (2) непрямий - застосовується щодо судів через призначення суддів Конституційного Суду України, трьох членів Вищої ради юстиції, обрання суддів безстроково у системі судів загальної юрисдикції та спеціалізованих судів.

Засобами парламентського контролю є наглядові дії, перевірки, ревізії, визначення ефективності та оцінка діяльності, акти контрольного реагування на одержані результати контролю, парламентські слухання та інше.

Комітети та інші органи Верховної Ради здійснюють свої контрольні функції за впровадженням в життя законів України та інших рішень Верховної Ради, за діяльністю державних органів і організацій, які зобов'язані подавати комітетам та іншим органам Верховної Ради необхідні матеріали і документи, розглядати в обов'язковому порядку їх рекомендації і повідомляти про результати розгляду і вжиті заходи. Свої контрольні функції комітети та інші органи Верховної Ради здійснюють згідно з цим Законом та Законом України про комітети і комісії Верховної Ради України, іншими законами. За результатами контрольної діяльності парламент приймає відповідне рішення, яке може носити обов'язковий або рекомендаційний характер і яке направлене на приведення певних суспільних відносин у відповідність до чинного законодавства.

Статтею 214 (“Парламентські слухання”) передбачено, що парламентські слухання є формою парламентського контролю за реалізацією положень Конституції України, законів України та окремих їх положень, а також може бути формою попереднього розгляду та обговорення важливих загальнодержавних проблем, шляхів їх вирішення і законодавчого забезпечення.

Метою парламентських слухань є доведення до відома Верховної Ради стану впровадження в дію Конституції і законів України та вироблення і прийняття рішень рекомендаційного або обов'язкового характеру з питання, що заслуховувалось парламентом. Парламентські слухання проводяться за ініціативою групи народних депутатів кількістю, не менше ніж 1/5 депутатів від конституційного складу Верховної Ради або за пропозицією не менше, ніж трьох комітетів Верховної Ради. Ініціативна група народних депутатів або комітетів подає на ім'я Голови Верховної Ради назву теми парламентського слухання, обґрунтування доцільності проведення такого слухання, аналіз стану проблеми та проект рекомендацій учасників парламентського слухання, в якому повинні бути викладені обґрунтовані пропозиції щодо вирішення проблеми. Голова Верховної Ради інформує Верховну Раду про подання на парламентське слухання. За пропозицією Голови Верховної Ради Верховна Рада, визначає час проведення слухання, але не раніше ніж за місяць з дня його призначення. Народні депутати не пізніше ніж за 20 днів до дня парламентського слухання одержують матеріали слухання. Письмові пропозиції народних депутатів щодо прийняття парламентом рішення, за наслідками слухання, подаються Голові Верховної Ради за 10 днів до його початку. Всі подані пропозиції поширюються серед учасників слухання за 5 днів до його початку. За наслідками парламентського слухання Верховна Рада приймає

постанову. Зазначена постанова Верховної Ради має рекомендаційний характер і повинна містити конкретні пропозиції щодо законодавчого та організаційного вирішення питання. У разі потреби, Верховна Рада приймає постанову про проведення додаткової наукової, економічної, фінансової, правової експертизи проекту рекомендацій, в якій визначає строк повторного парламентського слухання.

5. Проект Закону України „Про Тимчасові слідчі та спеціальні комісії Верховної Ради України”

№ 6450 від 21.01.2005

Автори: Кармазін Ю.А., Бандурка О.М., Оніщук М.В., Маркуш М.А., Писаренко А.Г., Потебенько М.О., Ратушняк С.М., Мусіяка В.Л., Зарубінський О.О., Гуров В.М., Шкіль А.В., Надрага В.І.

Згідно зі статтею 11 законопроекту формою роботи слідчої комісії є її засідання, які проводяться в міру необхідності. Засідання слідчої комісії скликаються головою комісії або на вимогу не менш як чверті її членів. Засідання слідчої комісії є правомочним, якщо на ньому присутні більше половини складу членів комісії, що затверджений Верховною Радою України. Усі рішення на засіданні слідчої комісії приймаються більшістю голосів присутніх її членів шляхом відкритого або таємного голосування. Засідання слідчої комісії проводиться в закритому режимі, якщо інше не передбачено рішенням комісії чи цим Законом. У процесі засідання слідчої комісії ведеться протокол, який підписується головою та секретарем комісії. Проведення засідання за рішенням слідчої комісії може фіксуватися засобами аудіо - та відеозапису.

Статтею 22 законопроекту передбачено, що на запити та звернення слідчої комісії в процесі здійснення нею своїх повноважень органи державної влади й органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, а також їхніх посадові особи зобов'язані в термін установлений комісією надавати документи та інформацію, що стосуються предмета розслідування. Слідча комісія має право прийняти рішення про вилучення необхідних документів у разі відмови або ухилення посадових осіб від надання цих документів. Уповноважений член слідчої комісії вилучає документи в присутності представників відповідного органу державної влади, органу місцевого самоврядування підприємства, установи, організації за участю представника органу внутрішніх справ у порядку, установленому законом. Про вилучення він складає протокол у двох примірниках, у якому зазначаються вилучені документи, і який підписують член комісії та присутні представники. Посадові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій у разі відмови або ухилення від своєчасного надання необхідних документів та інформації на вимогу слідчої комісії, а також за надання недостовірних документів та інформації притягаються до відповідальності в порядку, установленому законом.

Громадяни й посадові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій (крім Президента України й суддів) зобов'язані з'явитися на виклик слідчої комісії й дати правдиві свідчення про відомі їм обставини з питань, що є предметом парламентського розслідування. Особа, яка дає свідчення слідчій комісії, повинна відповісти на всі запитання, що стосуються справи, яка розслідується комісією, а в разі необхідності - викласти свої свідчення в письмовій формі, або ж підписати протокол, у якому вони зафіксовані. Священики, лікарі, адвокати та інші особи, на яких закон покладає обов'язок нерозголошення певної інформації, мають право не повідомляти слідчій комісії ту інформацію, яку за законом вони не повинні повідомляти в суді та на досудовому слідстві. Якщо викликані слідчою комісією громадянин або посадова особа не з'являються на виклик без поважних причин, комісія має право прийняти рішення про застосування до них приводу. Виконання цього рішення забезпечується органами внутрішніх справ у такому ж порядку, як і виконання рішення про застосування приводу, прийнятого слідчим, прокурором чи судом.

Додаток 3. Перелік парламентських слухань проведених у Верховній Раді України другого-четвертого скликань

<i>№</i>	<i>Дата</i>	<i>Назва</i>	<i>Рекомендації за наслідками</i>	<i>Відповідальний комітет</i>
Верховна Рада України II скликання				
1	12.02.1995	Про стан освіти в Україні	Про рекомендації учасників парламентських слухань про стан освіти в Україні (№72/95-ВР від 17.02.1995)	
2	12.07.1995	Про реалізацію в Україні Конвенції Організації Об'єднаних Націй "Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок"	Про рекомендації учасників парламентських слухань щодо реалізації в Україні Конвенції ООН "Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок" (№298/95-ВР від 12.07.1995)	
3	22.12.1995	Про становище молоді в Україні	Про рекомендації учасників парламентських слухань про становище молоді в Україні (№495/95-ВР від 22.12.1995)	
4	08.04.1996	Про проект Основ законодавства України про соціальне страхування	-	
5	18.04.1996	Про десяту річницю Чорнобильської катастрофи	Про рекомендації учасників парламентських слухань щодо десятої річниці Чорнобильської катастрофи (№127/96-ВР від 19.04.1996)	
6	21.05.1996	Про зміни і доповнення до Земельного Кодексу України	-	
7	17.06.1996	Про удосконалення законодавства щодо місцевих податків і зборів	Про рекомендації учасників парламентських слухань про удосконалення законодавства щодо місцевих податків і зборів (№264/96-ВР від 03.07.1996)	
8	10.04.1997	Свобода слова в Україні: стан, проблеми, перспективи	Про рекомендації учасників парламентських слухань "Свобода слова в Україні: стан, проблеми, перспективи" (236/97-ВР від 25.04.1997)	
Верховна Рада України III скликання				
9	09.11.1998	3 питань фізичної культури і спорту	-	
10	14.04.1999	Про невідкладні заходи по виконанню законодавства щодо соціального захисту пенсіонерів,	Про рекомендації парламентських слухань щодо невідкладних заходів	

		ветеранів та інвалідів і шляхи його удосконалення	по виконанню законодавства з питань соціального захисту пенсіонерів, ветеранів та інвалідів і шляхи його удосконалення (№621-XIV від 05.05.1999)	
11	12.05.1999	Інформаційна політика України: стан і перспективи	Про підсумки парламентських слухань “Інформаційна політика України: стан і перспективи” (№705-XIV від 02.06.1999)	
12	21.06.1999	Діяльність органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації законодавства у сфері молодіжної політики	Про рекомендації парламентських слухань з питань практичної діяльності органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації законодавства у сфері молодіжної політики (№822-XIV від 06.07.1999)	
13	29.06.1999	Реформування Збройних Сил України. Політико-правові та соціально-економічні аспекти	Про схвалення рекомендацій парламентських слухань з питань реформування Збройних Сил України (№931-XIV від 14.07.1999)	
14	05.04.2000	Проблеми законодавчого врегулювання та реалізації державної політики щодо забезпечення прав кримськотатарського народу і національних меншин, які були депортовані і добровільно повертаються в Україну	Про рекомендації парламентських слухань “Проблеми законодавчого врегулювання та реалізації державної політики щодо забезпечення прав кримськотатарського народу та національних меншин, які були депортовані і добровільно повертаються в Україну” (№1660-III від 20.04.2000)	
15	18.04.2000	У зв'язку з чотирнадцятою річницею Чорнобильської катастрофи	-	
16	14.06.2000	Про становище молоді в Україні “Соціальне становлення молоді як один із головних чинників підвищення добробуту народу”	Про рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні “Соціальне становлення молоді як один із головних чинників підвищення добробуту народу” (№1873-III від 13.07.2000)	
17	15.06.2000	Енергетична політика України	Про підсумки парламентських слухань “Енергетична політика	

			України” (№1826-III від 22.06.2000)	
18	05.07.2000	Про порядок ратифікації Угоди між Україною та Російською Федерацією про врегулювання питань правонаступництва щодо зовнішнього державного боргу та активів колишнього СРСР	Про підсумки парламентських слухань з питань виконання Постанови Верховної Ради України від 19 лютого 1997 року “Про порядок ратифікації Угоди між Україною та Російською Федерацією про врегулювання питань правонаступництва щодо зовнішнього державного боргу та активів колишнього СРСР” (№2043-III від 19.10.2000)	
19	09.10.2000	Про стан та перспективи розвитку туризму в Україні	Про підсумки парламентських слухань про стан та перспективи розвитку туризму в Україні (№2068-III від 02.11.2000)	
20	29.11.2000	Щодо дотримання вимог екологічного законодавства в Україні, напрямів реалізації та вдосконалення екологічної політики	Про рекомендації парламентських слухань щодо дотримання вимог екологічного законодавства в Україні, напрямів реалізації та вдосконалення екологічної політики (№2130-III від 07.12.2000)	
21	05.12.2000	Стосовно закриття Чорнобильської АЕС	Про рекомендації учасників парламентських слухань стосовно закриття Чорнобильської АЕС (№2147-III від 14.12.2000)	
22	16.01.2001	Щодо стану інформаційної безпеки України, проблем інформаційної діяльності та свободи слова	Про підсумки парламентських слухань “Проблеми інформаційної діяльності, свободи слова, дотримання законності та стану інформаційної безпеки України” (№2498-III від 07.06.2001)	
23	18.04.2001	Енергетична стратегія України до 2030 року	Про підсумки парламентських слухань “Енергетична стратегія України на період до 2030 року” (№2455-III від 24.05.2001)	
24	25.04.2001	15 річниця Чорнобильської катастрофи. Досвід подолання	Про рекомендації учасників парламентських слухань “15 річниця Чорнобильської катастрофи. Досвід	

			подолання” (№2404-III від 26.04.2001)	
25	20.06.2001	5 річниця Конституції України. Права і свободи громадян України – сподівання і реальність	Про рекомендації парламентських слухань “П’ята річниця прийняття Конституції України. Права і свободи громадян України – сподівання і реальність” (№2692-III від 13.09.2001)	
26	04.07.2001	Виконання законів України по боротьбі з корупцією в Україні	-	
27	11.12.2001	Реалізація державної політики інтеграції до Європейського Союзу	Про рекомендації за підсумками парламентських слухань з питань реалізації державної політики інтеграції України до Європейського Союзу (№2999-III від 17.01.2002)	
Верховна Рада України IV скликання				
28	19.06.2002	3 питань бюджетної політики на 2003 рік (рішення Погоджувальної ради)	-	П.Порошенко
29	16.10.2002	Про виконання законодавства щодо розвитку загальної середньої освіти в Україні (№128-IV від 12.09.2002)	Про підсумки парламентських слухань “Про виконання законодавства щодо розвитку загальної середньої освіти в Україні” (№ 210-IV від 24.10.2002)	С.Ніколаєнко
30	23.10.2002	Про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО (№126-IV від 12.09.2002)	Про Рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО (№233-IV від 20.11.2002)	Б.Тарасюк
31	20.11.2002	Про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом (№ 126-IV від 12.09.2002)	Про Рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом (№299-IV від 28.11.2002)	Б.Тарасюк
32	27.11.2002	Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки) (№127- IV від 12.09.2002)	Не передбачається прийняття рішення	К.Самойлик
33	04.12.2002	Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова та цензура в Україні (№190-IV від 24.12.2002)	Про підсумки парламентських слухань “Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова і цензура в Україні” (№441-IV від 16.01.2003)	М.Томенко
34	11.12.2002	Українська культура: стан та перспективи розвитку (№129-IV	Про Рекомендації парламентських слухань	Л.Танюк

		від 12.09.2002)	"Українська культура: стан та перспективи розвитку" (№405-IV від 26.12.2002)	
35	13.01.2003	Про дотримання вимог природоохоронного законодавства України (№222-IV від 21.11.2002, №351-IV від 25.12.2002)	Про Рекомендації парламентських слухань щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства в Україні (№565-IV від 20.02.2003)	І.Заєць
36	15.01.2003	Про хід реформування та заходи щодо поліпшення ситуації на селі (№256-IV від 28.11.2002)	Про рекомендації парламентських слухань про хід реформування та заходи щодо поліпшення ситуації на селі (№495-IV від 06.02.2003)	І.Томич
37	12.02.2003	Щодо вшанування пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років (№257-IV від 28. 11.2002)	Про Рекомендації парламентських слухань щодо вшанування пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років (№607-IV від 06.03.2003)	С.Ніколаєнко
38	19.02.2003	Підтоплення земель в Україні: проблема та шляхи подолання (№358-IV від 25.12.2002)	Про Рекомендації парламентських слухань "Підтоплення земель в Україні: проблема та шляхи подолання" (№609-IV від 06.03.2003)	Б.Тарасюк
39	26.02.2003	Наслідки і перспективи приватизації в Україні (№357-IV від 25.12.2002)	Про Рекомендації парламентських слухань "Наслідки і перспективи приватизації в Україні" (№883-IV від 22.05.2003)	В.Семенюк
40	12.03.2003	Про функціонування української мови в Україні (№480-IV від 06.02.2003)	Про Рекомендації парламентських слухань "Про функціонування української мови в Україні" (№886-IV від 22.05.2003)	Л.Танюк
41	19.03.2003	Про стан підготовки до вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ) (№530-IV від 20.02.2003)	Про Рекомендації парламентських слухань про стан підготовки до вступу України до Світової організації торгівлі (№780-IV від 15.05.2003)	С.Гуренко
42	02.04.2003	Фінанси і банківська діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку (№531-IV від 20.02.2002)	Про Рекомендації парламентських слухань "Фінанси і банківська діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку" (№781-IV від 15.05.2003)	С. Буряк
43	09.04.2003	Реформа політичної системи в Україні: мета та концептуальні засади конституційних змін (№645-IV від 01.04.2003)	Рішення не прийнято	В.Онопенко
44	14.04.2003	17 річниця Чорнобильської	Про Рекомендації учасників	Г.Руденко

		катастрофи. Досвід подолання (№637-IV від 20.03.2003)	парламентських слухань “17 річниця Чорнобильської катастрофи. Досвід подолання” (№ 783-IV від 15.05.2003)	
45	16.04.2003	Регіональна політика та місцеве самоврядування в Україні: законодавчі аспекти (№476-IV від 06.02.2003)	Про рекомендації парламентських слухань про законодавчі аспекти регіональної політики та місцевого самоврядування (№ 939-IV від 05.06.2003)	А.Матвієнко
46	14.05.2003	Проблемні питання розвитку підприємництва в Україні: регуляторна політика держави та заходи щодо підтримки малого та середнього бізнесу (№532-IV від 20.02.2003)	Про рекомендації парламентських слухань “Проблемні питання розвитку підприємництва в Україні: регуляторна політика держави та заходи щодо підтримки малого та середнього бізнесу” (№ 990-IV від 19.06.2003)	Ю.Єхануров
47	19.05.2003	Епідемія туберкульозу в Україні та шляхи її подолання (№477-IV від 06.02.2003)	Про Рекомендації парламентських слухань на тему: “Епідемія туберкульозу в Україні та шляхи її подолання” (№989-IV від 19.06.2003)	М. Поліщук
48	21.05.2003	Демографічна криза в Україні: її причини та наслідки (від 06.03.2003 № 591-IV)	Про Рекомендації парламентських слухань “Демографічна криза в Україні: її причини та наслідки” (№940-IV від 05.06.2003)	Г.Крючков
49	01.10.2003	Державний бюджет України: реальні джерела наповнення та розширення відтворення фінансових ресурсів держави (№1149-IV від 11.09.2003)	Рішення не прийнято	П.Порошенко
50	22.10.2003	Українсько-російські відносини: сучасний стан та перспективи (№ 529-IV від 20.02.2003 , № 894-IV від 05.06.2003)	Про Рекомендації парламентських слухань з питання сучасного стану та перспектив розвитку українсько-російських відносин (№1305-IV від 20.11.2003)	С.Сташевський
51	05.11.2003	Духовна криза суспільства і шляхи її подолання (№1206-IV від 19.09.2003)	Про Рекомендації парламентських слухань “Духовна криза суспільства і шляхи її подолання” (№1689-IV від 20.04.2004)	Л.Танюк
52	19.11.2003	Зовнішня політика України як інструмент забезпечення національних інтересів держави: здобутки, реалії та перспективи (№1153-IV від 11.09.2003)	Про Рекомендації парламентських слухань “Зовнішня політика України як інструмент забезпечення національних інтересів держави: здобутки, реалії та перспективи”	С.Сташевський

			(№1531-IV від 19.02.2004)	
53	26.11.2003	Про становище молоді в Україні "Формування здорового способу життя української молоді: стан, проблеми та перспективи" (№1084-IV від 10.07.2003)	Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні "Формування здорового способу життя української молоді: стан, проблеми та перспективи" (№1425-IV від 03.02.2004)	К.Самойлик
54	01.12.2003	Соціально-економічні проблеми ВІЛ/СНІДу, наркоманії та алкоголізму в Україні та шляхи їх розв'язання (№1150-IV від 11.09.2003)	Про Рекомендації парламентських слухань на тему "Соціально-економічні проблеми ВІЛ/СНІДу, наркоманії та алкоголізму в Україні та шляхи їх розв'язання" (№1426-IV від 03.02.2003)	М.Поліщук
55	08.12.2003	Про державну політику в галузі повернення та компенсації втрачених (знецінених) заощаджень громадян. Стан відновлення та перспективи (№1152-IV від 11.09.2003, № 1248-IV від 18.11.2003)	Про Рекомендації парламентських слухань "Про державну політику в галузі повернення та компенсації втрачених (знецінених) заощаджень громадян. Стан відновлення та перспективи" (№ 1427-IV від 03.02.2004)	В.Хара
56	10.12.2003	Стратегія розвитку телерадіоінформаційного простору України (№1166-IV від 18.09.2003)	Про рекомендації парламентських слухань "Стратегія розвитку телерадіоінформаційного простору України" від 10 грудня 2003 року (№1587-IV від 04.03.2004)	М.Томенко
57	22.12.2003	Про проблему бездомних громадян та безпритульних дітей і шляхи її подолання (№730-IV від 17.04.2003, №738-IV від 15.05.2003 , №1151-IV від 11.09.2003)	Про Рекомендації парламентських слухань "Про проблему бездомних громадян та безпритульних дітей і шляхи її подолання" (№1428-IV від 03.02.2004)	В.Хара
58	10.03.2004	Про підсумки проведення в Україні у 2003 році Року людей з інвалідністю щодо забезпечення соціальних, економічних, правових і конституційних гарантій у сфері соціального захисту та реабілітації інвалідів (№1438-IV від 03.02.2004)	Про Рекомендації парламентських слухань "Про підсумки проведення в Україні у 2003 році Року людей з інвалідністю щодо забезпечення соціальних, економічних, правових і конституційних гарантій у сфері соціального захисту та реабілітації інвалідів" (№1690-IV від 20.04.2004)	П.Цибенко
59	17.03.2004	Онкологічні захворювання в Україні. Проблема та шляхи подолання (№1439 від 03.02.2004)	Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Онкологічні захворювання в Україні. Проблема та шляхи подолання"	М. Поліщук

			(№1688-IV від 20.04.2004)	
60	04.2004	Про стан і перспективи реформування Збройних Сил України, та здійснені Урядом України заходи щодо забезпечення надійної обороноздатності України (№1613-IV від 18.03.2004)	Не відбулись	Г.Крючков
61	21.04.2004	18 річниця Чорнобильської катастрофи. Погляд у майбутнє (№1614-IV від 18.03.2004)	Про Рекомендації парламентських слухань “18 річниця Чорнобильської катастрофи. Погляд у майбутнє” (№1756-IV від 04.06.2004)	Г.Руденко
62	13.05.2004	Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні (№1443-IV від 03.02.2004)	Про Рекомендації парламентських слухань “Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні” (№1755-IV від 04.06.2004)	С.Ніколаєнко
63	02.06.2004	3 питань бюджетної політики на 2005 ріки (проведено згідно з положеннями Бюджетного кодексу)	Про Основні напрямки бюджетної політики на 2005 рік (№1854-IV від 24.06.2004)	П.Порошенко
64	08.06.2004	Про збереження та цільове використання об'єктів соціально-культурного призначення в процесі зміни форми власності суб'єктів господарювання, що їх утримують (№1585-IV від 04.03.2004)	Про Рекомендації парламентських слухань “Про збереження та цільове використання об'єктів соціально-культурного призначення в процесі зміни форми власності суб'єктів господарювання, що їх утримують” (№1826-IV від 22.06.2004)	В.Семенюк
65	09.06.2004	Становище жінок в Україні: реалії та перспективи (№1663-IV від 25.03.2004)	Про Рекомендації парламентських слухань “Становище жінок в Україні: реалії та перспективи” (№1904-IV від 29.06.2004)	Г.Удовенко
66	16.06.2004	Економічна політика України: актуальні питання (№1615-IV від 18.03.2004)	Рішення не прийнято	С.Гуренко
67	17.11.2004	Стан та проблеми правового і соціального статусу сучасної української трудової міграції (№2098-IV від 21.10.2004)	Рішення не прийнято	С.Сташевський

РОЗДІЛ 2. ПАРЛАМЕНТСЬКІ СЛУХАННЯ І СЛУХАННЯ В КОМІТЕТАХ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Досвід проведення слухань у США

Слухання в Конгресі – основна форма офіційного початку збору та аналізу комітетом інформації на початкових стадіях підготовки до прийняття політичного рішення. Слухання виступають універсальним засобом збору інформації, який використовується комітетами для вирішення політичних питань та контролю за діяльністю виконавчої влади.

1. Попередня підготовка до слухань

Вирішуючи, чи проводити слухання, комітет розглядає найрізноманітніші питання. Адже потрібно визначитися щодо інформації, якої він потребує, та точок зору, які він хоче донести до громадськості, а вже після цього вирішити, чи є саме слухання найкращим засобом досягнення поставленої мети. Окрім того, зважаючи на значну завантаженість, комітет повинен вирішити, чи є організація слухань із тієї чи іншої проблеми найкращим використанням часу штатних працівників та фондів. Також комітет розглядає питання включення таких слухань у свій загальний робочий план.

Для отримання згоди стосовно організації слухань штатні працівники повинні підготувати попередній меморандум для голови комітету, що повинен включати інформацію стосовно мети проведення слухання, очікувані результати, приблизний список запрошених осіб, тривалість слухань тощо.

Під час підготовки до проведення слухань у Конгресі, комітети отримують допомогу в організації та проведенні слухань із наступних джерел:

1. Міністерства та відомства;
2. Окремі підрозділи органів виконавчої влади;
3. Структури, що створені для сприяння роботі Конгресу:
 - Дослідницька служба Конгресу;
 - Головна Служба Обліку;
 - Бюджетний відділ Конгресу;
4. Неурядові організації.

Інколи, у випадку необхідності, комітети можуть залучати до роботи над підготовкою слухань додаткових співробітників. Комітети можуть наймати консультантів або приймати працівників, направлених з інших державних інституцій або відділів за дозволом Комітету контролю діяльності Палати.

Окремі консультанти або ж навіть організації можуть працювати на комітет на постійних або тимчасових засадах. Співпраця здійснюється на основі контракту, який спочатку затверджується більшістю членів комітету, що бажає користуватись послугами консультантів, а потім затверджується Контрольним комітетом. Тривалість співпраці не повинна перевищувати одного року, або (якщо повноваження Конгресу закінчуються у більш короткий строк) тривати до кінця роботи Конгресу даного скликання.

Особливості проведення слухань у Конгресі США:

- Кожний комітет або підкомітет має право проводити спільні слухання з іншими комітетами або підкомітетами. В таких випадках учасники слухань мають дійти згоди щодо спільних правил процедури та вирішити організаційні питання.
- Норми Регламенту Палати накладають певні обмеження на проведення комітетом своїх засідань. Комітети Палати не можуть проводити засідання під час спільної сесії або спільного засідання Палати представників і Сенату. Більшість комітетів не мають

права проводити засідання у час, коли Палата вносить поправки до законопроектів за правилом 5-ти хвилин, діючи як Комітет повного складу Палати.

- Кожний член комітету має можливість переконати комітет у доцільності проведення слухань, однак процес складання графіку роботи контролює, як правило, голова комітету. Регламенти комітетів рідко встановлюють час початку слухань та їх тривалість.

Оголошення слухань

Відповідно до Регламенту Палати, голова комітету (винятком є Комітет з питань регламенту) повинен повідомити громадськість про дату, місце та тему слухання принаймні за тиждень до їх проведення. Повідомлення про слухання може бути зроблене і менше ніж за тиждень, якщо або голова (за згоди лідера меншості у комітеті), або комітет, прийнявши таке рішення більшістю голосів, вирішать, що в цьому є необхідність. У цьому випадку вважається, що повідомлення повинно бути розповсюджене якнайшвидше. Повідомлення про проведення слухань друкуються у розділі “Дайджест дня” Бюлетеня Конгресу, а також розповсюджується у вигляді повідомлень Комп’ютеризованої служби планування діяльності Конгресу.

Часто комітет надсилає всім своїм членам повідомлення про слухання як заздалегідь, так і безпосередньо перед їх проведенням. Деякі комітети також вимагають, щоб штатні працівники надсилали інформацію щодо теми слухань до членів комітету або ж робили її доступною широким колам громадськості.

Вибір та запрошення експертів-свідків

Вибір експертів-свідків часто є одним найважливіших питань при плануванні слухань. Комітети приділяють багато уваги тому, чиї точки зору будуть представлені, хто буде виступати, а також як і в якому порядку.

В одних випадках комітет буде робити все можливе, щоб на слуханнях було представлено все розмаїття думок, в інших – будуть запрошені лише ті експерти, які представляють певну точку зору. Регламент Палати дозволяє членам партії, що перебуває у меншості, запрошувати на слухання комітету експертів-свідків на свій вибір (принаймні на один день слухань).

Для того, щоб давати свідчення, експерт повинен отримати запрошення від комітету. Перед тим, як офіційно запросити експерта-свідка на слухання, штатні працівники комітету часто проводять співбесіди із можливими кандидатами.

Комітети визначають форму та порядок представлення експертів-свідків.

Виклик на слухання та свідчення під присягою

Більшість осіб позитивно сприймають запрошення взяти участь у слуханнях. Вони вважають, що це є чудовою нагодою представити своє бачення тієї чи іншої проблеми. Однак, якщо особа відмовляється взяти участь у слуханнях, комітет має право вимагати її присутності шляхом надсилання виклику на слухання. Комітет також має право вимагати надання книг, записів, кореспонденції, меморандумів, паперів та інших документів, що є, на його думку, необхідними. Процедура виклику на слухання застосовується комітетами доволі рідко, головним чином, під час проведення розслідувань.

За Регламентом Палати, комітет має право приймати рішення з приводу санкціонування виклику на слухання за умови присутності більшості членів комітету. Комітет, що вважає необхідним відправлення виклику на слухання може отримати відповідну форму у Клерка Палати.

Штатні працівники у процесі підготовки до слухань зазвичай консультуються з експертами для отримання необхідної інформації. Це необхідно з огляду на те, що комітети часто доручають своїм штатним працівникам підготовку короткого викладення проблеми, що буде розглядатися на слуханнях та супроводжувальних матеріалів для членів комітету. Для того, щоб подати інформацію у систематизованому та логічному вигляді, її часом укладають у вигляді збірки матеріалів.

Оскільки Регламент Палати не містить прямої вказівки на те, що свідчення під присягою повинні братися штатними працівниками комітетів, у кожному окремому випадку Палата приймає резолюцію, що передає їм відповідні повноваження. Після цього комітети затверджують відповідні процедури заслуховування свідчень під присягою.

Пабліситі та запрошення представників засобів масової інформації

Збір інформації для розробки нових напрямків політики у тій чи іншій сфері досить рідко є єдиною метою, що її переслідує комітет, проводячи слухання. Часом дуже важливим є сам факт підняття тієї чи іншої проблеми та привертання до неї уваги громадськості. Особливо ефективним засобом може бути постановка проблеми за допомогою проведення контрольних слухань або слухань-розслідувань. Посадові особи уряду часто виявляють готовність до співпраці, коли йдеться про публічне обговорення низької ефективності окремих урядових програм. Слухання також використовують для отримання підтримки від громадськості в цілому та її окремих груп. Члени комітету та запрошені експерти висловлюють думки та пропозиції, що стають основою громадської підтримки майбутніх дій комітету.

Регламент Палати регулює питання планування комітетом висвітлення слухань засобами масової інформації. Прес-секретарі комітету зазвичай роблять дуже багато для того, щоб слухання були належним чином висвітлені у засобах масової інформації. Для цього вони використовують чисельні прийоми та засоби привертання уваги з боку медіа.

Деякі комітети час від часу надсилають до ЗМІ перелік заходів, запланованих на найближче майбутнє. Така інформація, як правило, містить назви слухань, їх загальні характеристики та пояснення, чому саме ці питання є важливими і вартими розгляду. Для кожного окремого слухання вказується дата, місце та час проведення, а також контактна інформація у комітеті.

Прес-релізи є звичайною формою повідомлення журналістів про заходи комітету, що варті висвітлення. Працівники комітету перед слуханнями часто готують підбірки матеріалів для преси. Прес-конференції є загальноновживаною формою особистого інформування зацікавлених журналістів про важливі моменти слухань, що повинні відбутися та для роз'яснення й коментування окремих моментів слухань, що вже відбулися.

II. Проведення слухань

Кворум

Кожний комітет може визначити мінімальну кількість членів, необхідну для відкриття слухань, але Регламент Палати вимагає, щоб на слуханнях були присутні принаймні два члени комітету. Незважаючи на те, що більшість комітетів включили цю норму у власні регламенти, певні відмінності все ж існують.

Штатні працівники часто опитують членів комітету перед проведенням слухань для того, щоб з'ясувати, хто з них планує бути присутнім. Вони також отримують інформацію про місцезнаходження членів комітету на випадок, коли вони будуть абсолютно необхідні для кворуму для відкриття слухань. Часом комітети можуть продовжувати проводити слухання не маючи кворуму. Разом із тим, будь-який член комітету може оголосити, що кворуму немає і призупинити таким чином слухання до тих пір, доки не буде необхідної кількості осіб.

Закриті слухання

Переважає більшість слухань у комітетах відкрита для громадськості, як того вимагає Регламент Палати. Але Регламент дозволяє комітетам проводити слухання за зачиненими дверима, мотивуючи це рядом чітко визначених причин та визначаючи процедуру для прийняття такого рішення.

Регламент Палати дозволяє більшості комітетів приймати рішення про проведення слухань у даний або у наступний день за закритими дверима.

Як правило, члени Палати можуть бути присутні на слуханнях комітетів, членами яких вони не є (за винятком Комітету стандартів офіційної поведінки), але не мають права приймати участь в обговоренні або голосуванні. Однак, Палата може проголосувати за надання комітету повноважень використати процедуру проведення слухань, зачинених для представників громадськості для того, щоб зачинити їх для членів Палати, які не є членами комітету, що проводить слухання.

Вступні виступи

Якщо голова комітету присутній на слуханнях, як правило, саме він є головуючим. Регламент Палати дозволяє голові комітету призначити члена партії, що перебуває у більшості, віце-головою комітету або підкомітету та обумовлювати, що він буде головувати на засіданнях під час тимчасової відсутності голови. У разі відсутності голови та віце-голови комітету, на засіданнях головує старший за віком член партії, що перебуває у більшості.

Слухання, як правило, відкриває вступним виступом голова комітету, який представляє предмет та мету слухань. Голова може розповісти про важливі події, що стали причиною слухань та ключові проблеми, що існують на сьогоднішній момент. Він або вона також може охарактеризувати у загальному вигляді ставлення комітету до проблеми, окреслити рамки та розклад слухань. Після закінчення свого виступу, голова, як правило, надає слово лідеру меншості у комітеті, а також іншим членам комітету, які мають бажання виступити. Разом із тим, не всі комітети дозволяють робити вступні виступи всім своїм членам. Коли виступи під час відкриття слухань дозволяються, вони зазвичай проводяться за правилом п'яти хвилин, що надає кожному члену комітету на виступ, за наявності згоди голови, п'ять хвилин.

Представлення експерта-свідка та приведення до присяги

Після вступних виступів голова типово представляє, згідно з існуючою процедурою, кожного з запрошених експертів-свідків. Регламент Палати уповноважує голову, або будь-якого іншого члена комітету, призначеного головою, приводити експертів-свідків до присяги. На практиці більшість комітетів рідко беруть свідчення під присягою. Вони є більш характерними для слухань, присвячених розслідуванням або слуханням, що стосуються секретної інформації.

Усні свідчення експертів-свідків

Згідно з Регламентом Палати, кожний комітет вимагає від експертів-свідків обмежувати свої усні свідчення коротким викладенням своєї позиції, із дотриманням встановлених рамок. Оскільки комітет, як правило, заздалегідь отримує свідчення експерта у письмовому вигляді, для економії часу від свідків не вимагається зачитування власних свідчень перед комітетом у повному обсязі.

У деяких комітетах голова може визначати тривалість виступів експертів-свідків на свій розсуд.

Опитування експертів-свідків за правилом п'яти хвилин

Період питань та відповідей, що слідує за промовами експертів-свідків, надає комітету можливість отримати уявлення про позиції різних груп зацікавленої громадськості. Регламент Палати надає кожному члену комітету п'ять хвилин для опитування кожного експерта-свідка і вимагає від членів Палати під час своїх виступів обмежуватися тільки тими питаннями, що мають безпосереднє відношення до теми дискусії.

Кожний комітет визначає порядок, у якому його члени будуть опитувати експертів-свідків, на свій розсуд. Загальноживана практика передбачає, що члени різних партій задають питання по черзі. При цьому починають опитування старші за віком члени комітету. На противагу, так зване "правило першої пташки" дозволяє членам комітету задавати питання відповідно до порядку їх появи на слуханнях. Деякі комітети використовують комбінацію цих варіантів. Регламенти деяких комітетів надають їх головам можливість визначати черговість надання слова членам комітету, враховуючи співвідношення між членами двох партій. На практиці голови комітетів можуть змінювати порядок надання слова членам комітету для того, щоб найкращим чином задовольнити їх потреби.

Запитання від осіб, які не є членами комітету або підкомітету

Деякі комітети дозволяють своїм штатним співробітникам задавати питання експертам-свідкам. Інколи комітети дозволяють своїм членам брати участь у слуханнях у тих підкомітетах комітету, членами яких вони не є, хоча конкретні положення є досить різними.

Якщо слухання не проходять за закритими дверима, всі члени Палати, звичайно, можуть бути присутні на слуханнях у будь-якому комітеті, але не брати у них безпосередньої участі.

III. Завершення слухань

Після опитування останнього експерта-свідка, голова комітету оголошує слухані закритими. Голова може підвести підсумки та зробити окремі зауваження щодо подальших планів роботи комітету. На наступний день після закінчення слухань, на штатних працівників може бути покладено відповідальність за підготовку підготувати матеріалів із узагальненням свідчень.

IV. Наслідки слухань

Від комітетів не вимагається ведення стенограми слухань. Однак, більшість комітетів постійно це роблять. Крім того, комітети, як правило, друкують стенограми слухань, хоча від них це також не вимагається. Регламент Палати заохочує комітети друкувати стенограми слухань, присвячених розгляду законодавства. Регламенти деяких комітетів містять конкретні положення про повноваження щодо прийняття рішення, про доцільність друку стенограми слухань. Кожний комітет може також додавати до стенограми слухань будь-які матеріали, які, на його думку, мають відношення до теми слухань.

Окрім слухань, які проводяться у Конгресі США, відповідні процедури відбуваються і на рівні штатів. Вони регламентуються різними правилами, які відрізняються не лише в залежності від штату, але й залежно від комітету. Інформація про те, як жителі штату можуть впливати на прийняття рішень, поширюється, зокрема, за допомогою громадського сектора.

Прикладом такої інформації може бути невеличка листівка у формі запитання-відповідь, що розміщена на веб-сторінці однієї із громадських організацій штату Коннектикут:

Хто може брати участь та виступати під час громадських слухань?

Брати участь та виступати під час слухань може будь-яка особа. Основна проблема полягає у тому, щоб дізнатися про дату та час проведення слухань та процедуру запису для участі у них. Адже потрібно враховувати те, що якщо не виявиться осіб, що бажали б взяти участь у громадських слуханнях з обговорюваної проблеми, законодавці можуть використати це для відхилення відповідного законопроекту або ж для просування гіршого законопроекту.

Як можна дізнатися про проведення громадських слухань?

Кожен день протягом усієї тривалості сесійної роботи законодавчий орган видає Законодавчий Бюлетень (Бюлетень видається один раз на тиждень). Цей Бюлетень містить повідомлення про проведення слухань. Єдиним місцем, де можна отримати Законодавчий Бюлетень є Бюро з питань законодавства (Legislative Office Building (LOB)) у місті Хартфорд (столиця штату).

Оскільки досить небагато людей мають можливість завітати до Капітолію та отримати копію Законодавчого Бюлетеня, то можна обрати інший шлях. Зокрема, можна звернутися до законодавчого органу для отримання інформації про комітети та їх склад та з проханням повідомити Вас про проведення слухань щодо певної проблематики; можна звернутись безпосередньо до конкретного законодавця чи законодавців з проханням інформувати Вас про проведення громадських слухань з відповідного питання, яке Вас цікавить; або можна співпрацювати з організаціями, які стежать за тим, які проблеми розглядаються на певному етапі законодавчим органом.

Повідомлення про проведення громадських слухань

Законодавчими правилами не визначено детальний порядок складення повідомлень про проведення слухань. Правилами визначається 5-денний строк для повідомлення про слухання та 3-денний строк для повідомлення про законопроекти, які будуть заслуховуватись на слуханнях. Інколи строк для повідомлення може бути продовжений Комітетом, однак наведені вище терміни є стандартними.

Як можна дізнатися про процедурні питання участі в громадських слуханнях?

На жаль, у даному випадку кожен Комітет має власні правила проведення слухань, причому, у деяких випадках, ці правила можуть змінюватися від одного слухання до іншого. Найкращим способом з'ясувати правила проведення слухань є звернення до Секретаря відповідного Комітету напередодні заходу для уточнення відповідної процедури.

Як правило, процедура є наступною: реєстраційний список за годину до початку слухань знаходиться біля кімнати, де будуть відбуватися громадські слухання. Доповідачів реєструють за правилом "перший прийшов – першим виступає". Законодавці, представники державних органів та муніципальної влади мають право виступати після доповідачів у першу чергу – перша година слухань, зазвичай, зарезервована для них. Однак, у випадку, коли немає достатньої кількості представників державних органів та муніципальної влади, представники громадськості мають право брати участь у громадських слуханнях до закінчення першої години.

Доповідачам надається три хвилини для виступу і вони повинні надати достатню кількість копій свого виступу для того, щоб її отримав кожен член комітету, а також ще десять додаткових копій (крім того, необхідно мати кілька додаткових копій для себе і для преси). Копії виступу можуть передаватись безпосередньо працівникам Комітету або

безпосередньо учасникам під час слухань. Якщо копії не вдалось зробити до виступу, то вони можуть бути надіслані законодавцям пізніше.

Оскільки вищеокреслена процедура має значну кількість різноманітних варіацій, то слід підсумувати, що жодних універсальних засад для проведення громадських слухань не існує.

Досвід проведення слухань у Німеччині

Місце слухань у законодавчому процесі – це, як правило, період між першим та наступними читаннями. Адже час першого читання у Бундестазі члени парламенту та громадськість лише отримують інформацію про те, що питання буде предметом дебатів. Наступний етап перебування законопроекту у комітеті передбачає, що відбувається його детальна експертиза, враховуються різні експертні та політичні позиції, пропозиції парламентських груп, тобто відбувається пошук компромісного варіанта документу. Власне на цьому етапі можливим є проведення комітетських слухань, що допомагає зібрати усю можливу інформацію від експертів із певної галузі, підвищити увагу громадськості до питання, що розглядається, залучити до процесу дискусії та прийняття рішень представників публічних та зацікавлених організацій.

Регламентом Бундестагу (правило 70) визначено процедурні особливості проведення громадських слухань. Визначено, що з метою отримання інформації про предмет дебатів, комітет може проводити громадські слухання за участю експертів, представників зацікавлених груп та інших осіб, які можуть надати інформацію з відповідного питання.

При надходженні відповідного подання до галузевого комітету він повинен провести слухання на вимогу четвертої частини своїх членів; у випадку, якщо подання не надійшло, але відповідні питання відносяться до компетенції комітету, слухання повинні бути проведені за спеціальним рішенням комітету. Таке рішення матиме силу лише за умови включення положення про проведення слухань до порядку денного комітету.

На вимогу меншості членів комітету мають бути заслухані особи, яких названо. За рішенням комітету про обмеження кількості осіб, які мають бути заслухані, меншість може запропонувати лише таку кількість осіб, яка пропорційно відповідає кількості членів меншості.

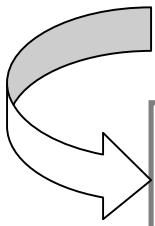
Комітет, до якого надійшло звернення щодо висловлення своєї позиції з приводу певного питання, може відповідно до угоди, укладеної з відповідальним комітетом, ухвалити рішення про проведення слухання щодо предмета, стосовно якого відповідальним комітетом ухвалено рішення про недоцільність проведення таких слухань або якщо обговорення відповідного питання виходить за межі виключної компетенції відповідального комітету. Відповідальний комітет має бути повідомлено про місце і дату проведення слухань, а також про осіб, які повинні бути заслухані. Члени відповідального комітету мають право ставити питання під час проведення слухання; відповідно до угоди з відповідальним комітетом, це правило може бути надано лише окремим членам комітету.

Комітет може вступити в загальне обговорення з особами, що надають інформацію в тій мірі, в якій це необхідно для уточнення фактів. Час для виступів має бути обмежений. Комітет може призначити окремих членів для керування слуханнями; у зв'язку з цим, кожна парламентська група комітету має бути врахована.

У процесі підготовки до проведення слухань, комітет має повідомити особі, що надає інформацію, питання, які будуть ставитись. Він може висунути вимогу про представлення до розгляду письмових коментарів.

Витрати експертам та особам, що надають інформацію, мають бути відшкодовані лише на основі офіційного запрошення, із приводу якого було винесено рішення комітету з попереднім отриманням згоди президента.

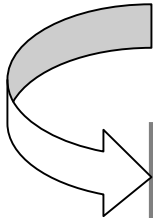
Додаток 1. Види слухань у Палаті представників Конгресу США

ЗАКОНОДАВЧІ

Проводяться для розгляду законопроектів і питань політичного курсу, що можуть стати частиною існуючого законодавства.

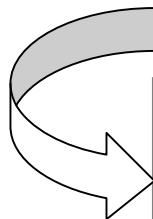
Мета: найчастіше – розгляд законопроекту для подальшого його затвердження в якості закону.

КОНТРОЛЬНІ

Проводяться для розгляду або вивчення питань, які мають відношення до виконання федеральних програм та діяльності членів уряду;
Допомагають визначити ступінь відповідності дій виконавчих органів існуючому законодавству і ступінь врахування в політиці адміністрації інтересів громадськості.

Мета: підвищення результативності, економності та ефективності урядових програм.

РОЗСЛІДУВАННЯ

Розслідування проводяться, як правило, за наявності підозри про неправомірні дії представників уряду під час виконання ними своїх обов'язків або приватних осіб у бізнесі та інших сферах життєдіяльності (розслідуванню комітету може передувати судовий позов (або слідувати за ним).

Мета: розслідування питань, що становлять значний суспільний інтерес.

Додаток 2. Конституційні засади отримання парламентом інформації від виконавчої гілки влади в країнах Європейського Союзу

КРАЇНА	ВИТЯГ ІЗ КОНСТИТУЦІЇ
<i>Австрія</i>	Кожний член Національної Ради і Федеральної Ради має право звертатися на засіданнях Національної Ради чи Федеральної Ради з короткими усними запитами до членів Федерального уряду. (ч. 3 ст. 52 Федерального конституційного закону від 10 листопада 1920 року)
<i>Бельгія</i>	-
<i>Великобританія</i>	-
<i>Греція</i>	-
<i>Данія</i>	-
<i>Естонія</i>	Члени Державних Зборів мають право звертатися із запитами до Уряду Республіки і його членів, голови ради Банку Естонії, президента Банку Естонії, державного контролера, канцлера юстиції та командуючого чи головнокомандуючого Силами оборони. Відповідь на запит потрібно дати на засіданні Державних Зборів протягом 20 сесійних днів. (ст. 74 Конституції Естонської Республіки від 28 червня 1992 року)
<i>Ірландія</i>	-
<i>ч. 1</i>	Палати та їх комісії можуть вимагати присутності на своїх засіданнях членів Уряду. (ч. 1 ст. 110 Конституції Іспанії від 27 грудня 1978 року)
<i>Італія</i>	-
<i>Кіпр</i>	-
<i>Латвія</i>	Сейм має право вносити Президенту Міністрів або окремому міністру запити чи запитання, на які вони повинні надавати відповіді особисто або через уповноважену ними на те відповідальну особу. (п. 27 Конституції Латвійської Республіки від 15 лютого 1922 року)
<i>Литва</i>	Член Сейму має право звернутися із запитом до Прем'єр-міністра, міністрів, керівників інших державних інститутів, які утворюються або обираються Сеймом. Вони зобов'язані дати усну або письмову відповідь на сесії Сейму у порядку, встановленому Сеймом. (ч. 1 ст. 61 Конституції Литовської Республіки від 25 жовтня 1992 року)
<i>Люксембург</i>	-
<i>Мальта</i>	-
<i>Нідерланди</i>	Міністри і державні секретарі представляють усно або в письмовій формі на окремих або спільних засіданнях палат інформацію за запитом одного або більше депутатів, якщо тільки розголошення такої інформації не суперечить державним інтересам. (ст. 68 Конституції Королівства Нідерландів від 17 лютого 1983 року)
<i>Німеччина</i>	Бундестаг і його комітети можуть вимагати присутності на своїх засіданнях будь-якого з членів Федерального уряду. (ч. 1 ст. 43 Основного закону Федеративної Республіки Німеччина від 23 травня 1949 року)
<i>Польща</i>	Голова Ради Міністрів та інші члени Ради Міністрів зобов'язані давати відповіді з приводу поточних справ на кожному засіданні Сейму. (ч. 2 ст. 115 Конституції Республіки Польща від 2 квітня 1997 року)
<i>Португалія</i>	-

	<p>На вимогу Національної Ради Словачької Республіки або її органу члени Уряду Словачької Республіки або керівник іншого органу державної адміністрації зобов'язані взяти участь у її засіданні або у засіданні її органу. (ст. 85 Конституції Словачької Республіки від 1 вересня 1992 року)</p>
Словенія	-
Угорщина	-
Фінляндія	-
Франція	-
Чехія	<p>Відповідно до постанови Палати депутатів член Уряду зобов'язаний особисто бути присутнім на її засіданні. Дане правило діє і по відношенню до засідань комітету, комісії чи слідчої комісії. На засіданнях цих органів член Уряду може бути представлений своїм заступником або іншим членом Уряду, якщо в постанові не міститься вимога щодо його особистої присутності. (ч. 2 ст. 38 Конституції Чеської Республіки від 16 грудня 1992 року)</p>
Швеція	-